

SOSIONOMIN (AMK) PAIKKA JA OSAAMINEN VANHUSTYÖSSÄ

Minna Kärkkäinen
Sari Vesterinen

Opinnäytetyö
Lokakuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) KÄRKÄINEN, Minna VESTERINEN, Sari	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 03.09.2012
	Sivumäärä 70	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Sosionomin (AMK) paikka ja osaaminen vanhustyössä		
Koulutusohjelma Sosiaaliala		
Työn ohjaaja(t) LEHMUSTO, Aarno KOKKO, Marja-Liisa		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tarkastellaan ammattikorkeakouluista valmistuneiden sosionomin (AMK) osaamista seniori- ja vanhustyössä. Opinnäytetyö toteutettiin sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston ja siinä toimivan seniori- ja vanhustyöryhmän aloitteesta.</p> <p>Opinnäytetyö pohjautuu teorian tietoon sosionomin koulutuksesta, erilaisista vanhuskäsityksistä sekä mitä ja millaista on sosionomin (AMK) tekemä vanhustyö. Opinnäytetyön empiirinen aineisto perustuu kyselyyn, joka toteutettiin Digium Enterprise-ohjelmalla. Opinnäytetyön päämääränä oli selvittää tarjoaako ammattikorkeakouluissa hankittu sosionomi (AMK) tutkinto riittävää osaamista vanhustyössä toimiville, tarvitseeko sosionomin (AMK) koulutusta kehittää ja mitkä ovat työelämästä nousevat ajankohtaiset osaamistarpeet.</p> <p>Sähköinen kysely toteutettiin maaliskuussa 2012 ja siihen vastasi 42 sosionomia. Strukturoidun kyselyn kautta saatu aineisto analysoitiin Digium-ohjelman avulla. Kyselyyn sisältyneisiin avoimiin kysymyksiin saadut vastaukset luettiin huolellisesti ja niiden sisältämä informaatio on käsitelty eri teemojen alla.</p> <p>Vaikka sosionomin (AMK) koulutus antaa monipuolisen valmiuden toimia sosiaalialan ohjaus-, neuvonta-, asiantuntija- ja johtamistyön tehtävissä, vastaajat esittivät useita kehittämistarpeita näiltä alueilta. Kyselyn mukaan sosionomit (AMK) kokivat tarvitsevansa lisätietoa ikääntyviä koskevasta lainsäädännöstä sekä palveluohjauksesta. Koettiin myös, että yhteistyö eri toimijoiden välillä ja sen kehittäminen sekä organisointi vaativat lisää tietoa.</p> <p>Ajankohtaisia lisätiedon tarpeita vastaajat kokivat tarvitsevansa myös lääkehoidosta, eri sairauksien vaikutuksista vanhuuteen, muistihäiriöistä, mielenterveys- ja päihdeongelmista sekä monikulttuurisuuteen liittyvistä teemoista. Vastaajat esittivät, että opinnoissa tulisi olla enemmän henkilöstöhallinnon - sekä johtamis- ja esimieskoulutusta.</p> <p>Kyselystä saatuja tietoja voidaan tulevaisuudessa käyttää hyödyksi kun ammattikorkeakoulut haluavat kehittää yleisesti sosionomien (AMK) koulutusta ja erityisesti seniori- ja vanhustyön osaamista.</p>		
Avainsanat (asiasanat) seniori - ja vanhustyö, sosiaalityö, vanhuskäsitys, sosionomi		
Muut tiedot		

Author(s) KÄRKKÄINEN, Minna VESTERINEN, Sari	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 03.09.2012
	Pages 70	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title The position and expertise of a Bachelor of Social Services in elderly care		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) LEHMUSTO, Aarno KOKKO, Marja-Liisa		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The thesis examined the competence of the bachelors of social services graduated from universities of applied sciences and working in senior and elderly care. The thesis was implemented on the initiative of the Network of Higher Education in Social Services and its subgroup of senior and elderly care.</p> <p>The thesis is based on the theoretical information about the education of a bachelor of social services, as well as on different perceptions of the elderly and of what kind of work bachelors of social services do with the seniors. The thesis was complemented by a survey and the resulting empirical data. An electronic survey was conducted with the goal of examining, if universities of applied sciences provide adequate education so as to provide the skills to work with the elderly and if the education in social services needs to be developed and what the needs of working life are compared to the existing work.</p> <p>The electronic survey was conducted in March 2012 by using the Digium Enterprise software, and it was responded by 42 bachelors of social services. The data gained by using the structured questionnaire was analyzed by reading it thoroughly. The figures and tables pre-calculated by the Digium-program were used to visualize and confirm the received information. Comments related to different themes were elicited from the open-ended replies.</p> <p>Although the program of Bachelor of Social Services provides a comprehensive capability of working in the social sector in consultant, expertise and management tasks, the respondents presented development needs in these areas. According to the survey, the bachelors felt that they needed additional information about the legislation and case management related to elderly care. The also felt that cooperation between the various parties and its development and organization required more knowledge.</p> <p>The respondents felt that they needed additional information about medical care, various diseases and their effects on aging, memory disorders, mental health and substance abuse problems as well as themes related to multicultural aspects. The respondents suggested that the studies should contain more human resource management, leadership and management education. The information obtained by the survey can be taken advantage of if the universities of applied sciences want to develop their Degree Programs of Social Services in general and the senior and elderly care courses in particular.</p>		
Keywords senior work, social work, perception of the elderly, the bachelor of social studies		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	SOSIONOMIN (AMK) AMMATTI JA KOULUTUS.....	7
2.1	Sosionomin (AMK) ammatin historiaa.....	7
2.2	Ammattina sosionomi (AMK)	8
2.3	Sosionomin (AMK) koulutus ja tehtävärakennesuositus	9
2.4	Sosionomin (AMK) osaaminen ja kelpoisuusehdot.....	10
2.5	Sosiaalialan ammatillinen työnjako	12
2.6	Sosiaalialan ja työelämän muuttuvat osaamisvaatimukset	14
3	SOSIAALIALAN ASIAKASTYÖ JA AMMATTIETIIKKA.....	17
4	VANHUSKÄSITYKSET	18
4.1	Sosiaalityö seniori- ja vanhustyössä	21
4.2	Sosiaalinen ja asiantuntijuus seniori- ja vanhustyössä	22
4.3	Vanhusasiakkaan erityisyys sosiaalityön näkökulmasta	23
4.4	Vanhusten ja vanhustenhoidon tarpeet	24
4.5	Gerontologisen sosiaalityön asiantuntijuus.....	25
4.6	Miksi sosionomia (AMK) tarvitaan vanhustyössä?	27
4.7	Vanhustyön haasteet	28
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	30
5.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	30
5.2	Tutkimuksen lähtökohdat ja toteutus	31
5.3	Tutkimusaineiston kerääminen ja tutkimukseen osallistujat.....	33
5.4	Kysely tutkimusmenetelmänä	34
5.5	Aineiston käsittely ja analysointi	35
6	TUTKIMUSTULOKSET.....	36
6.1	Perustietoja vastaajista.....	36
6.2	Vanhustyön opinnot kyselyyn vastanneiden kesken.....	39
6.3	Vanhustyön opintosisältöjen kehittämisehdotukset.....	47
6.4	Esimiesasema	48
6.5	Sosionomin (AMK) tulevaisuuden näkymät	50
6.6	Vanhustyön opintosisältöjen kehittämisehdotukset.....	51

6.7 Näkemyksiä sosionomin (AMK) roolista	53
7 ARVIONTIA TULOSTEN LUOTETTAVUUDESTA	55
7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys	55
7.2 Jatkotutkimustarpeet.....	56
8 POHDINTA	57
LÄHTEET	61
LIITTEET	66
Liite 1. Sosionomin (AMK) paikka ja osaaminen vanhustyössä - kyselylomake.....	66

KUVIOT

Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma	36
Kuvio 2. Työnantajataho.....	37
Kuvio 3. Aikuis- ja nuorisokoulutuksen osuus vastaajista.....	38
Kuvio 4. Työkokemuksen pituus	39
Kuvio 5. Seniori- ja vanhustyön harjoittelujen pakollisuus ja valinnaisuus.....	40
Kuvio 6. Seniori- ja vanhustyön teoriaopintojen pakollisuus ja valinnaisuus ...	41
Kuvio 7. Tyytyväisyys seniori- ja vanhustyön opintoihin	42
Kuvio 8. Lisätiedon tarve sosionomi (AMK) koulutuksen aikana	44
Kuvio 9. Työnteko opintojen aikana.....	45
Kuvio 10. Teoriaopintojen vastaavuus nykyisen työn kannalta.....	46
Kuvio 11. Harjoittelujen vastaavuus nykyisen työn kannalta.....	47

1 JOHDANTO

Vanhuspalveluiden kehittämiseksi ja arvioimiseksi tarvitaan tutkimusta. Opiskelijoiden tekemät opinnäytetyöt ovat omalta osaltaan tutkimusta, joiden avulla pyritään löytämään vastauksia tulevaisuuden muuttuviin haasteisiin ja parantamaan annettua koulutusta vastaamaan paremmin työelämän tarpeita.

Olemme kiinnostuneita vanhustyöstä ja tulevaisuuden työllistymistoiveemme kohdistuu juuri seniori- ja vanhustyön alueelle. Tämän tiedon pohjalta Jyväskylän ammattikorkeakoulun lehtori Kokko otti yhteyttä meihin ja tiedusteli kiinnostustamme tehdä opinnäytetyö aiheeseen liittyen. Lehtori Kokko toimii sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston seniori- ja vanhustyöryhmässä, jonka tavoitteena ja tehtävänä on kehittää sosiaalialan ammattikorkeakoulutusta ja näin myös sosiaalialaa. Opinnäytetyömme lähti liikkeelle seniori - ja vanhustyöryhmältä tulleesta toiveesta tutkia, kuinka sosiaalialan koulutusohjelmasta valmistuneiden sosionomien (AMK) osaaminen näkyy seniori- ja vanhustyössä.

Opinnäytetyön alussa käsittelemme sosionomin (AMK) koulutusta ja kehittymistä. Seuraavaksi syvennämme aiheita ammattieettisiin kysymyksiin ja vanhuskäsityksiin. Teoriaosuuden rinnalla kulkevat ajatukset siitä, mikä on sosionomin (AMK) osaaminen ja vastaako ammattikorkeakoulussa tarjottu opetus vanhustyön haasteisiin.

Opinnäytetyön empiirisen osan toteutimme kyselyä käyttäen. Kysely toteutettiin Digium Enterprise-ohjelman avulla. Kyselystä saatujen vastauksien kautta on saatu tietoja valmistumisen jälkeisistä työtehtävistä, laadusta ja kestosta sekä mitä koulutuksen tarjoamia hyötyjä ja puutteita on havaittavissa työelämän näkökulmasta. Opinnäytetyössä tarkastellaan myös sitä, muuttuivatko vastaajien asenteet seniori- ja vanhustyötä kohtaan teoria- tai harjoittelujaksojen myötä. Tulevaisuutta ja työelämän haasteita silmälläpitäen vastaajat ovat kertoneet, millaisia täydennyskoulutustarpeita on havaittavissa ja kuinka he näkevät sosionomin (AMK) tulevaisuuden. Mielenkiintoa herättääkin ajatus siitä, kuinka paljon opiskeluaikainen henkilökohtainen kasvu ja työelämässä

tehdyt harjoittelut ovat muokanneet ja kenties täysin muuttaneet sosionomien (AMK) asennetta seniori - ja vanhustyötä kohtaan?

2 SOSIONOMIN (AMK) AMMATTI JA KOULUTUS

2.1 Sosionomin (AMK) ammatin historiaa

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen muutokset pohjautuvat sosiaalialan ammatillisen koulutuksen kehittymiseen. 1980- luvulla keskiasteen uudistuksen myötä ammatilliseen koulutukseen muodostettiin erillinen sosiaalialan koulutuslinja ja näin muodostuivat sosiaalialan oppilaitokset.(Niemi 2008,10.) Tällöin opistoasteen koulutukseen kuuluivat kehitysvammaisten- ja sosiaaliohjaajan tutkinnot sekä sosiaalikasvattajan ja diakonin tutkinnot. Sosiaalikasvattajan, sosiaaliohjaajan ja kehitysvammaistenohjaajan tutkinnot yhdistettiin vuosina 1996–1998 sosiaalialan ohjaajan tutkinnoiksi. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009,13.) Opistoasteen koulutus ei kuitenkaan kyennyt enää reagoimaan riittävän nopeasti työelämän muuttuviin vaatimuksiin. Haasteet osaamistason nostamisesta, tehtävärakenteen uudistamisesta ja kansainvälistymisen paineista johtivat ammattikorkeakoulujen muodostamiseen.(Niemi 2008, 14.)

Uudenlainen käytännönläheinen ammattikorkeakoulusektorin luonti yliopistosektorin rinnalle vastasi haasteisiin nostaa ammatillisen koulutuksen tasoa. Samalla kapea-alaisista koulutusyksiköistä muodostui uudenlaisia monialaisia korkeakouluja. Työelämään tarvittiin sopeutumaan kykeneväisiä ja entistä oppimiskykyisempiä tekijöitä entistä vaativimpiin työtehtäviin. Ammattikorkeakoulut pystyivät vastaamaan näin työelämän haasteisiin. (Panhelainen 2007, 14–15.)

2.2 Ammattina sosionomi (AMK)

Sosiaalialalle valmistuvien tutkintonimikkeet ovat olleet sosionomi (AMK), geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK). Ammattikorkeakoululain (L.351/2003) mukaan myös sosionomi (AMK) koulutuksen tehtäväksi on muodostunut korkeakouluopetuksen antaminen ammatillisiin asiantuntijatehtäviin. Toinen tärkeä tehtävä on tutkimus- ja kehittämistyön harjoittaminen. Opetuksen tulee tukeutua työelämään, siitä nouseviin kehityshaasteisiin ja opetuksen tulee tukea aluekehitystä. Ammattikorkeakoululaissa (L.351/2003) puhutaan edellisten seikkojen lisäksi myös taiteellisten lähtökohtien huomioimisesta opetuksessa sekä elinikäisen oppimisen edistämisestä.

Uusitalon (2005, 33) mukaan ammattikorkeakoulujen opetusta on kuvailtu teiteellispohjaiseksi, mutta käytännöllisesti suuntautuneeksi. Ammattikorkeakoulussa on korkeat kvalifikaatiovaatimukset ja siellä opiskellaan asiantuntija-, suunnittelija-, kehittämis- ja esimiestehtäviin.

Talentia on tehnyt kyselyn vuosina 2009–2010 valmistuneiden sosionomien (AMK) sijoittumisesta työelämään. Kyselyyn vastanneista sosionomeista (AMK) 59 prosenttia työskenteli kuntasektorilla ja toiseksi yleisin työnantaja olivat yksityiset sosiaali- ja terveydenhuollon yritykset. Kolmanneksi yleisin työnantajataho olivat järjestöt ja säätiöt. Yksityisten yritysten ja säätiöiden tarjoamat työpaikat ovat lisääntyneet, sillä edellisessä urapolkukyselyssä järjestöt ja säätiöt olivat vielä toiseksi yleisin työnantajataho. (Nurme & Räisänen 2011,21)

Talentian tekemän kyselyn mukaan sosionomeja (AMK) työskentelee 70 eri tehtävänimikkeellä. Yleisimpiä tehtävänimikkeitä ovat vastaava ohjaaja, ohjaaja sekä sosiaaliohjaaja. Sosionomien (AMK) tehtävänimikkeet ovat lisääntyneet erityisesti vanhustenhuollossa. Siellä uusia tehtävänimikkeitä ovat muistikoordinaattorin sekä vanhustenhuollon ohjaajan nimikkeet. (Nurme & Räisänen 2011,19)

2.3 Sosionomin (AMK) koulutus ja tehtävärakennesuositus

Sosionomin AMK- tutkinnon laajuus on ollut vuodesta 2006 lukien 210 opintopistettä ja kesto 3,5 vuotta. Ammattikorkeakouluasetuksen (A.423/2005) § 7. mukaan sosionomi (AMK) voi työskennellä sosiaalialan asiantuntijatehtävissä ja yrittäjänä sekä osallistua työnsä, työyhteisönsä ja ammattialansa kehittämiseen. (Mäkinen ym. 2009, 14.) Mäkisen ym. (2009, 26) mukaan sosiaalialan työ ja osaaminen on sidoksissa yhteiskunnan muutosten ja palvelurakenteiden vaihteluihin ja lainsäädäntöön. Voidaankin todeta, että sosionomin (AMK) koulutus muuttuu ja muotoutuu kaiken aikaa ajankohtaisia tarpeita vastaavaksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi vuonna 2007 sosiaalihuollon ammatillisen koskien henkilöstön tehtävärakennesuosituksen. Suosituksen tarkoituksena on selkiyttää sosiaalihuollossa toimivien sosiaalityöntekijöiden, sosiaaliohjaajien, lastentarhanopettajien ja lähihoitajien työnjakoa, joka perustuu sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettuun lakiin. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 11–12)

Sarvimäen & Siltaniemen (2007, 21–22) mukaan eri ammattiryhmien tehtävän lähtökohtana on asiakasprosessi ja sen kautta saatavien palveluiden vaikuttavuus asiakkaalle tai hänen läheisilleen. Sosiaalihuollon asiakasprosessin tavoitteena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön tai perheen sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä, jotta asiakasprosessi pystyy toimimaan asiakkaan näkökulmasta katsottuna tehokkaasti. Sen eri vaiheissa tarvitaan eri sosiaalialan ammattiryhmien osaamista ja erilaisten ryhmien- ja tiimien yhteistyötä. Tällöin prosessi asiakkaan näkökulmasta katsottuna onnistuisi hyvin. Asiakkaalle tulee olla nimettynä vastuuhenkilö, joka toimii asiakkaan ja sosiaalihuollon eri verkostojen parissa. Tällöin keskiöön nouseekin tiimityöskentelymalli. Tiimityömallissa kukin ammattiryhmä tuo oman taidon ja osaamisensa tavoitteelliseen ja suunniteltuun asiakasprosessiin.

Aloittaessamme sosionomin (AMK) opinnot Jyväskylän ammattikorkeakoulussa vuonna 2009 koulutusohjelmassa oli kolme suuntautumisvaihtoehtoa: erityiskasvatus ja vammaistyö, varhaiskasvatus ja sosiaalipedagoginen työ sekä

sosiokulttuurinen työ. Me opiskelimme sosiokulttuurisen työn suuntaavia opintoja. Suuntautumisvaihtoehtojen mukaan opiskelijalla on mahdollisuus syventää kompetenssien mukaista osaamistaan. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma 2009, 5.) Opiskelimme kolmantena vuonna vapaasti valittavia seniori- ja vanhustyön syventäviä opintoja. Tämän lisäksi opinnäytetyö syventää vielä osaltaan seniori – ja vanhustyön osaamistamme.

Eri ammattikorkeakouluissa sosionomien (AMK) opetus on toteutettu hieman eri tavoin ja suuntaavat opinnot vaihtelevat. Vanhustyöhön on mahdollista suunnata opintojaan vaihtelevassa määrin maamme eri ammattikorkeakouluissa. Opinnäytetyössämme emme vertaile eri ammattikorkeakoulujen opintosisältöjä, vaan tarkastelemme yleisesti sosionomien (AMK) osaamista vanhustyössä.

2.4 Sosionomin (AMK) osaaminen ja kelpoisuusehdot

Opinnäytetyössä painotamme sosionomi (AMK) tutkinnon kautta saatua osaamista ja pätevyyttä sosiaalialalla. Vuonna 2012 Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman osaamistavoite määritellään seuraavasti: ”Sosionomi (AMK) on sosiaaliohjauksen ja kasvatuksen asiantuntija, joka tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevan palvelujärjestelmän. Hän osaa ohjata ja tukea erilaisia asiakkaita heidän arjessaan, kasvun, kehityksen ja oppimisen eri vaiheissa sekä muuttuvissa elämäntilanteissa noudattaen ammatillisia ja eettisiä periaatteita. Lisäksi hän osaa toimia kehittämisen ja lähijohtamisen tehtävissä sekä edistää sosiaalista näkökulmaa verkostoituksissa ja moniasiantuntijuutta edellyttävissä hyvinvointipalveluissa.”(Sosiaalialan koulutusohjelma 2011,3).

Sosiaalialalla tarvitaan monenlaista osaamista. Yleiset työelämävalmiudet ovat osa tätä laajaa osaamista ja ne sisältävät erilaisia taitoja kuten kielitaidon, oppimisvalmiudet ja projektityön taidot. Toisaalta sosiaalialalla tarvitaan erityisosaamista, joka määrittyy asiakaskohtaisesti. Erityisosaamiseen kuuluu myös yksittäisten työmenetelmien hallinta. Yleisen työelämäosaamisen ja erityisosaamisen lisäksi sosiaalialan työkentillä tarvitaan sosiaalialan ydinosaa-

mista. Ydinosaamista kuvataan kuuden kompetenssien kautta. (Rouhiainen-Valo, Rantanen, Hovi-Pulsa & Tietäväinen 2010, 11–12).

Eettisyys on ensimmäinen kompetenssi. Ammatillisuuden peruslähtökohta on kyky toimia asiakaslähtöisesti ja asiakkaan ainutkertaisuutta vaalien arvoriitit sisältävissä tilanteissa. Ammattieettisen toimintaan kuuluu eettinen reflektointi eli kyky tarkastella ja arvioida omaa toimintaa monipuolisesti ja arvioida sitä sosiaalialan lähtökohdista käsin. (Rouhiainen-Valo, Rantanen, Hovi-Pulsa & Tietäväinen 2010, 16–17). Toinen kompetenssi on asiakastyön osaaminen ja siihen kuuluu kyky luoda ammatillinen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhde asiakkaaseen. Suunnitelmallinen asiakastyö on avain asiakkaan tukemiseen ja ohjaamiseen voimavaralähtöisesti. Ryhmätilanteissa sekä arjen askareissa sosionomin (AMK) on osattava ohjata asiakkaita erilaisilla menetelmillä. (Mts. 18.)

Kolmas kompetenssi on sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen. Tämä kompetenssi sisältää palveluiden, etuuksien ja juridisten säännösten tuntemisen ja riittävät tietotekniset taidot. Lisäksi taloudelliset reunaehdot on tiedettävä, koska ne määrittävät sosiaalialan työtä ja sen sisältöä. Palveluohjauksessa sosionomin (AMK) rooli voi vaihdella ennaltaehkäisevästä työstä, tukiverkostojen aktivoinnista, aina palvelusuunnitelman laadintaan yhdessä asiakkaan kanssa. (Rouhiainen-Valo, Rantanen, Hovi - Pulsa & Tietäväinen 2010, 19). Neljäs kompetenssi on kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen. Sosionomin (AMK) on osattava analysoida epätasa-arvon ja huono-osaisuuden tuottavia tilanteita ja rakenteita. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja asiakkaiden osallisuuden lisääminen kuuluvat toimenkuvaan. (Mts. 20).

Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen on viides kompetenssi. On tärkeää, että sosionomi (AMK) osaa toimia jatkuvien muutosten keskellä omaa toimintaansa jatkuvasti kehittäen. Kehittämishankkeiden suunnittelu, toteuttaminen, arvioiminen sekä raportointi kuuluvat tähän kompetenssiin. (Rouhiainen-Valo, Rantanen, Hovi-Pulsa & Tietäväinen 2010, 21). Kuudes kompetenssi on johtamisosaaminen. Sosionomilla (AMK) on lähiesimiehenä toimimiseen tarvittavat valmiudet. Talous- ja henkilöstöhallinnon perusteet ja kyky kehittää sosiaalialan osaamista, työyhteisöjä ja palveluprosesseja kuuluvat koulutukseen.

(Mts. 22). Näiden kompetenssien avulla pyritään saavuttamaan sosiaalialan koulutusohjelman mukaiset tavoitteet.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista pyrkii edistämään asiakkaan laadukasta ja hyvää kohtelua. Laki edellyttää, että sosiaalihuollon ammatillisella henkilöstöllä on tarvittava koulutus ja perehtyneisyys. (L.272/2005,1 §). Kelpoisuusvaatimuksena sosiaaliohjaajan tehtäviin on tehtävään soveltuva sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto kuten sosionomi (AMK). Sosionomi (AMK) tutkinnolla voi lain mukaan työskennellä myös asiakastyön ohjausta sisältävissä sosiaalihuollon johtotehtävissä. (L.272/2005, 6 §, 10§).

Entiset kapea-alaiset tutkinnot ovat muuttuneet entistä laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Yhteiskunta muuttuu koko ajan ja sosionomin (AMK) koulutus pyrkii pysymään muutoksen tahdissa. Monialaista asiantuntijuutta tarvitaan nykyisessä työelämässä. Vanhusväestön osuus kasvaa ja pyritään löytämään uusia ratkaisuja kasvavaan palveluohjauksen koordinointiin ja hoidon järjestämiseen.

2.5 Sosiaalialan ammatillinen työnjako

Sosiaalialalla vanhusten parissa työskentelevien ammatillisen taustan voidaan katsoa rakentuvan kolmesta keskeisestä koulutustasosta. Niitä ovat perustutkintotasoinen lähihoitajakoulutus, ammattikorkeakoulujen (AMK) sosiaali- ja terveys-alan tarjoamat tutkinnot ja yliopistojen sosiaalityöntekijäkoulutus. Lähes kaikki koulutuksen tasot ovat kokeneet suuria muutoksia viimeisten viidentoista vuoden aikana. (Borgman, Kemppainen, Mäntysaari, Pohjola & Vuorensyrjä, 2005,115.) Kaikki edellä mainitut koulutusväylät avaavat mahdollisuuden toimia erilaissa työtehtävissä vanhustyön parissa.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon johtavaa lähihoitajakoulutusta on järjestetty vuodesta 1993 lähtien, jolloin yhdistyi kymmenen aiempaa sosiaali- ja terveysalan toisen asteen tutkintoa yhdeksi ammattitaitovaatimuksiltaan laajalaiseksi tutkinnoksi. (Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007,18.) Lähi-

hoitajakoulutuksen laajuus on 120 opintoviikkoa ja sen keskeiset osaamisalueet ovat kasvatuksen, hoidon- ja huolenpidon perustaidot. Koulutus antaa lähihoitajalle ammattitaidon työskennellä sosiaali- ja terveydenhuollon erilaisissa hoiva-, hoito- ja kasvatustyö tehtävissä. Lähihoitajan työpaikkoja voivat olla esim. päiväkodit, asiakkaiden kodit, erilaiset avopalveluyksiköt, terveyskeskukset ja eritasoiset sairaalat, palvelu-, kuntoutus- ja vanhainkodit sekä vastaanottotyö ja järjestöt. (SuPer 2008, 3-5). Lähihoitajista kaksi kolmasosaa sijoittuu sosiaalialan puolelle ja parhaiten omalle tehtäväalueelleen sijoittuvat vanhustyön eriytyvän koulutusohjelman suuntautuneet. (Borgman ym. 2005, 116 – 117.)

Sosiaalialan koulutukseen ja sen tarjoamiin asiantuntijatehtäviin pääsee kahta eri korkea-asteen koulutusväylää pitkin, jotka ovat ammattikorkeakoulun ja yliopiston väylät. Alan jatkotutkintoja tarjoavat ammattikorkeakoulut, joissa voi suorittaa ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon. Yliopistopistoista valmistetaan ammatilliseen lisensiaatin -, tieteelliseen lisensiaatin- ja tohtorin tutkintoon. (Talentia 2012)

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksella on samanpituisen historia kuin lähihoitajakoulutuksella (Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007, 19). Ammattikorkeakoulututkinto kuten sosionomi (AMK) on Eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (EQF) kuudennen tason kandidaattitutkintoa vastaava tutkinto (A. 426/2005, 10 §).

1990-luvulla tehdyt koulutusjärjestelmän muutokset sosiaalialalla, sosiaalityön yliopistokoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen kehittyminen sekä vuonna 2005 voimaan tullut sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuuksia säätelevä laki pyrkivät omalta osaltaan vahvistamaan sosiaalialan ammatillisuutta ja osaamista. (Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007, 33.)

Yliopistokoulutus on vanhin sosiaalialan koulutuksista. Sosiaalityöntekijöistä on ollut pulaa niin kauan kuin sosiaalihuoltoa maassamme on kehitetty. Perustana yliopistokoulutuksessa on yhteiskunnallinen ymmärrys, johon yhdistyy tieteellinen, teoreettinen ja kriittinen ajattelu. Ongelmana ovat koulutuksen

osaamisperustan laaja kirjo, kuten sosiaaliset ongelmat, elämänvaiheet lapsuudesta vanhuuteen ja osaaminen yksilöstä yhteiskuntaan. Koulutusvolyyymit pienenevät suuresti perustasolta yliopetustasonkoulutukseen siirryttäessä. (Borgman ym. 2005, 119–121.) Yliopistoissa tarjottavan sosiaalityön opetuksen tavoitteena on antaa valmiudet toimia ammattitaitoisena sosiaalityöntekijänä ja tieteellisenä asiantuntijana sosiaalityön toiminta-alueen asiakas-, hallinto-, tutkimus- ja opetustehtävissä ja muissa sosiaalista asiantuntemusta vaativissa tehtävissä. (Sosiaalityön yliopistollinen koulutus Suomessa 2012.)

2.6 Sosiaalialan ja työelämän muuttuvat osaamisvaatimukset

Suomessa kuntien hyvinvointipolitiikka perustui 1990-luvun alkuun saakka valtion ohjaukseen. Vuosikymmenen puolivälissä päätösvaltaa alettiin hajauttaa ja siirryttiin toiminnan, kustannusten ja tulosten seurantaan. Valtionosuudet muuttuivat laskennallisiksi ja kuntien oma valta sekä vastuu palvelujen järjestämisestä kasvoivat. Kuntien saama vapaus on tullut rahoituksen näkökulmasta tarkasteltaessa kalliiksi. Valtio on vähentänyt kunnille suunnattua rahoitusta. Samalla se on lisännyt kuntien järjestettäväksi uusia tehtäviä ja laajentanut entisiä. Tämä on merkinnyt kokonaisuudessaan kuntien omarahoitusosuuksien merkittävää kasvua. (Virkki, Vartiainen, Kettunen & Heinämäki 2011,21.)

Vuonna 1995 voimaan tulleen kuntalain mukaan korostetaan kuntien itsehallintoa ja kansalaisdemokratiaa. Lain mukaan myös kuntien perustama kuntayhtymä voi hoitaa lailla kunnalle tai kuntien yhteisesti hoidettaviksi säädettyjä tehtäviä. Tällöin voidaan sopia, että tehtävistä huolehtii toinen kunta tai toisten kuntien perustama kuntayhtymä. (L. 365/1995,1 § 3.) Vuonna 2009 tapahtui useita kuntaliitoksia ja yhteistoiminta-alueiden perustamisia. Tälläkin hetkellä kuntarakenneuudistus on vielä kesken. Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö uudistuu ja palveluita tuotteistetaan. (Terveyden – ja hyvinvoinninlaitos 2012; Virkki ym.2011,130–132.)

Virkin ym.(2011,130) mukaan kuntaliitokset ja Paras- hankkeen mukainen yhteistoiminta-alueiden muodostaminen yhtäaikaaisesti kuntien taloudellisen

taantumana ja kireyden kanssa vaikuttivat palveluiden toteuttamiseen. Kuntalaisten ikärakenteen muutokset ja niiden mukanaan tuomat haasteet suhteessa palveluihin ja tarpeisiin on havaittavissa entistä selkeämmin. Uudistuksen myötä muutokseen sopeutuminen ja totuttelu ovat vaatineet uuden opettelua sekä sosiaalialan työntekijöiltä että asiakkailta.

Virkin ym.(2011, 130–132) mielestä on kyse siitä, että vaikka palveluiden saatavuus ja taso ovat yhtenäistyneet, niin asiakaslähtöinen ja joustava työskentely on jäänyt puolestaan vähemmälle. Lisäksi tilannetta ikääntyvien näkökulmasta tarkasteltuna on hankaloittanut se, että sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisessä ja hallinnoinnissa pyritään yhdistämään toimintoja. Tähän yhteistyöhön liittyvät Paras - uudistuksen lisäksi kansallinen Kaste-ohjelma vuodelta 2008. Lähtökohtina ovat olleet perusterveydenhuollon ja siihen läheisesti liittyvien sosiaalipalveluiden järjestäminen vähintään 20 000 asukkaan väestöpohjalta. Palveluiden integraatio eli yhdentyminen on edennyt useissa kunnissa, mutta sen katsotaan olevan liian terveydenhuoltoon painottuvaa. Kunnissa uusia palveluorganisaatioita muodostetaan, niin ikääntyvien palveluiden saatavuus on tiukentunut, palvelutuotannon monitoimijaistuminen sekä markkinointuminen ovat johtaneet palvelujärjestelmän sirpaloitumiseen.

Yhteiskunnallinen murros näkyy sosiaalialan asiakkaiden yhä monimutkaisempina elämäntilanteina. Yhteisöllisyys on vähentynyt, joten syrjäytymisen ehkäisy ja sen lievittäminen tulee olemaan sosiaalialan haasteena nyt ja tulevaisuudessa. Huono-osaisuus ilmionä monimutkaistuu ja sen takia ammattilaisten tulee osata toimia moniammatillisissa tiimeissä asiakkaan parhaaksi. Ikärakenteen muutokseen tulisi pikaisesti vastata, jotta ikäihmisten oikeus hyvin palveluihin turvattaisiin. (Ahonen 2004, 56 – 61.)

Tällä hetkellä sosiaalityön tietotuotanto ei ole riittävää turvaamaan päätöksentekijöille tarpeellisen määrän tietoa sosiaalisista olosuhteista. Budjettivuosi on liian lyhyt jakso tarkastellessa toiminnan vaikuttavuutta. Seudullisen yhteistyön on parannuttava, jotta riittävät palvelut pystytään turvaamaan. Haja-asutusalueilla tarvitaan myös teknologian etäyhteysmahdollisuuksien käyttöönottoa. Uudenlaiset perherakenteet vaikuttavat myös vanhuksiin, eikä järjestelmä pysty tunnistamaan tuen tarpeita riittävän hyvin. Lisääntyneet mielen-

terveydenongelmat ja päihteiden käyttö tuovat haasteita sosiaalialan työlle. Käytettävissä olevat resurssit ovat liian pienet työmäärään nähden. (Ahonen, 2004, 62.)

Suomessa väestö ikääntyy Euroopan nopeinta vauhtia. Yli 65 - vuotiaiden osuus kasvaa 17 %:sta 27 %:iin vuoteen 2040 mennessä. Samaan aikaan yli 75- vuotiaiden osuus kasvaa 8 %:sta 16 %:iin ja yli 85- vuotiaita on ennusteen mukaan jopa 6 %. Väestömuutos pakottaa pohtimaan keinoja, joilla voidaan vähentää avun ja palvelun tarvetta. Kansalaisten olosuhteita ja toimintakykyä täytyy vahvistaa, jotta suuria kustannuksia vaativia sosiaalisia ongelmia voidaan ehkäistä. Teknologian hyödyntäminen tulee olemaan välttämätöntä. Väestön ikärakenteen muutos luo työvoimatarpeen lisääntymisen sosiaali- ja terveysalalle. Yhtenä vaihtoehtona nähdään yhteistyön lisääminen asukkaiden keskuudessa. Asukkaat auttaisivat toinen toisiaan. Vastavuoroinen avuntarjoaminen ja saaminen lisäisi yhteisöllisyyttä. (Kananoja, Niiranen & Jokiranta 2008, 67 – 87.)

Itä- ja Keski-Suomessa väestö ikääntyy nopeammin kuin muualla Suomessa. Ikääntyneiden määrä kasvaa erityisesti maakuntien keskuskaupeungeissa kuten Jyväskylässä. (Vanhus - Kaste II- hanke, 2010.) Pohdimme, kuten monet asiantuntijatkin, kuinka pitää maaseutu vireänä ja asuttuna. Kuinka voidaan turvata palveluiden saatavuus haja-asutus alueilla?

Ikääntyneiden sosiaalipalveluissa tietoteknologiaa hyödynnetään jokin verran mm. turvapuhelinten ja -kameroiden avulla ikääntyneiden asiakkaiden hyvinvoinnin valvomisessa ja seuraamisessa. On mahdollista asentaa iäkkään kotiin anturilattia eli lattia havaitsee kaatuneen ikäihmisen ja hälyttää apua. Ikääntyviltä asiakkailta saattaa puuttua usein kyky, taito ja välineet käyttää itsenäisesti uuden teknologian ratkaisuja. Vaikka teknologiaa hyödynnetään ikääntyneen asiakkaan ja sosiaalialan ammattilaisen välinen kanssakäyminen tulee tapahtumaan enimmäkseen henkilökohtaisten kontaktien välityksellä. (Lauttamäki & Hietanen 2006,14)

Lauttamäen ja Hietasen (2006,10) tekemän raportin mukaan käy ilmi, että samalla kun väestö vanhenee palvelutarpeet sosiaali- ja terveydenhuollon

alueilla tulevat kasvamaan. Samanaikaisesti tapahtuu työtätekevän henkilöstön ikääntyminen mikä johtaa eläköitymiseen. Työntekijöiden eläkepoistuma tulee olemaan lähivuosina nopeaa ja tulee jatkumaan seuraavat 15 vuotta korkeana. Tulevaisuudessa nämä kaksi muutosta yhdessä muodostavat haasteen sosiaali- ja terveystalouden määrällisen ja laadullisen tason ylläpitämiseksi. Tulevaisuutta silmälläpitäen on siis välttämätöntä selvittää tuleva työvoimatarve ja osaamisvaatimukset, jotta pystytään muuttamaan koulutusta, että se vastaisi uusiin tulevaisuushaasteisiin.

Yhteisöllisyys, toisista huolehtiminen ja välittäminen vähenevät kaiken aikaa. Maaseudulla vielä autetaan naapureita, mutta kaupungistuminen tuo tullessaan ihmisten välinpitämättömyyden. Paraisiko tilanne sillä, että keskitetään ikäihmisten asumista palveluiden lähelle ja heille rakennettaisiin yhteisiä olohuoneita, joissa viettää aikaa? Kunnioitetaanko liikaa ihmisen yksityisyyttä, eikä välttämättä puututa toisen asioihin ajoissa, ennen kuin ongelmat ovat jo turhan suuria? Ongelmat myös kasaantuvat herkästi, jolloin niiden ratkaiseminen käy aina hankalammaksi. Sosionomin (AMK) osaaminen ja tiimityö vastaavat mielestämme tähän haasteeseen.

3 SOSIAALIALAN ASIAKASTYÖ JA AMMATTIETIIKKA

Sosiaalialan asiakastyö ja ammattietiikka kohtaavat vanhustyössä ja toisinaan näiden asioiden huomioon ottaminen on haasteellista työntekijälle. Etiikalla on niin yksilöllinen kuin yhteisöllinen ulottuvuus. Sosiaalialan ammattilaisella on henkilökohtainen vastuu toimiessaan ammatissa, missä hän joutuu tekemisiin eettisten ratkaisujen ja valintojen kanssa. Eettisten arvojen pohdinta vaatii jatkuvaa kriittistä arviointia ja niiden noudattamista. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009,181–182.)

Työntekijöiltä vaaditaan empatiaa kunkin asiakkaan kanssa työskennellessään. Työntekijällä tulee olla vahva itsetunto ja – tuntemus, epäonnistumisen sietokyky ja korkeatasoisin arvot perustuvaa elämäntavasta. (Kivelä & Vaapio 2011,25.)

Ylisen (2008, 112–116) saamien tulosten mukaan vanhusasiakkailla on vain rajalliset mahdollisuudet olla osallisia omaa elämäänsä ja tulevaisuuttansa koskevassa päätöksenteossa. Tutkimus osoittaa, että sosiaalityön humanien ja eettisten arvojen mukaisesti toimiminen on vanhustyössä vaikeaa. Tutkimustulokset osoittivat myös sen, että työntekijänä omia ammatillisia ja henkilökohtaisia eettisiä periaatteita vastaan toimiminen tuntuu raskaalta. Tutkittavat sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan asettaneet sosiaalityön eettisiä periaatteita ja niiden merkitystä kyseenalaiseksi. Tutkimus osoittaa myös, että keskustelu sosiaalityön eettisistä periaatteista on tärkeää. Ilman aktiivista keskustelua Ylisen (2008, 118–120) mukaan on vaarana, että periaatteet jäävät irrallisiksi tehokkuutta painottavassa yhteiskunnassa. Tällainen tulevaisuuskuva ei näytä hyvältä gerontologisen sosiaalityön eikä sen asiakkaiden kannalta. Tutkija kehottaa perehtymään niihin mahdollisuuksiin ja esteisiin, joita erilaiset vanhustyöhön liittyvät organisatoriset ratkaisut tuovat sosiaalityön eettisten arvojen toteuttamiseen. (Ylinen 2008, 121 – 126.)

Seni- ja vanhustyössä eettisestä näkökulmasta katsottuna on tärkeää, että työntekijä on haastavissa asiakastilanteissa vanhusten puolestapuhuja. Voimavaralähtöinen ajattelu ja yksilöllisen elämänsä ymmärtäminen luovat pohjaa eettiselle toiminnalle. (Salonen 2008, 165). Eettistä toimintaa on silloin, kun ikäihmisten voimavaroja tuetaan ehkäisevällä ja kuntouttavalla työotteella. (Hakonen 2003, 116.)

4 VANHUSKÄSITYKSET

Suomessa tulee elämään 2000-luvulla entistä aktiivisempi ja terveempi vanhusväestö. Avuntarpeen katsotaan vähentyvän, mutta se siirtyy yhä vanhempien henkilöiden auttamiseen (Sonkin, Petäkoski-Hult, Rönkä & Södergord 2001, 21). Tulevaisuuden ikääntyvät ovat korkeasti koulutettuja, taloudellisesti vauraampia ja heidän roolinsa kuluttajanryhmänä on kasvava (Salonen 2007, 32).

Vanhuuden ikävaiheet ja luokittelu ovat viitteellisiä ja yksilölliset vaihtelut tulee huomioida. Sarvimäen, Heimosen ja Mäki- Petäjä- Leinosen (2010,17) mukaan kolmas ikä käsittää 60–74-vuotiaat, neljäs ikä 75–85 vuotiaat ja viides ikä 85-vuotiaat ja sitä vanhemmat henkilöt.

Ihmisten luokittelu ainoastaan iän mukaan edustaa näkökulmaa, jonka mukaan ihmisten välillä olevat merkittävät eroavaisuudet iän myötä häviävät. Jos toimitaan vain tämän näkemyksen varassa, ei pystytä rakentamaan yksilöllisiä ja joustavia palveluja. (Seppänen, Karisto & Kröger 2007,11.)

Vanhuus voi tuoda mukanaan monenlaisia menetyksiä ja toimintakyvyn laskua, mutta toisaalta siihen voidaan liittää paljon voimavaroja ja nähdä se erilaisten vapauksien kautena. Vanhuuskuvia on useita ja ne voivat olla ristiriitaisia keskenään. (Pekkarinen 2005, 122.) Vanhuuteen voidaan liittää niin kielteisiä kuin myönteisiäkin seurauksia. Vanhenemisen raihnaisuuden vastapuolella voidaan katsoa olevan elämäkokemuksen, vapauden ja seesteisyyden positiivisia elementtejä. Ihmisen elämäntulkua sosiaaligerontologisesta näkökulmasta katsottuna nähdään prosessiksi, joista osa lisää voimavaroja ja osa kuluttaa niitä. (Koskinen 2005, 194–199.)

Vanhuuskäsitystä voidaan lähestyä toimintakyvyn käsitteen kautta. Seppäsen (2005,36) mukaan toimintakyvyn käsite ei ole yksiselitteinen vaan sen katsotaan koostuvan fyysisestä, psyykkisestä, kognitiivisesta ja sosiaalisesta toimintakyvystä. Vanhuksen toimintakykyä voidaan mitata eri mittarein, mutta tällä hetkellä ei ole käytössä sellaista mittaria, mikä mittaisi avuntarpeen, toimintakyvyn ja voimavarat riittävän laajasti ja luotettavasti.

Pekkarisen mukaan (2005,122–123) sosiaalista vanhenemista tulisi tarkastella toimijuuden käsitteen kautta. Toimijuus tarkoittaa muutakin kuin aktiivista ulospäin suuntautuvaa toimintaa muiden parissa. Toimijuus on myös kokemusta vanhuksen omasta elämäntilanteesta eli siitä, että vanhus voi vaikuttaa oman elämänsä tapahtumiin ja tehdä itse valintoja. Ikääntyneet tulisi nähdä tavoitteellisina toimijoina, joilla on mahdollisuus valintojen tekemiseen, vaikka heidän toimintakykynsä olisi jollakin osa-alueella rajoittunut. Toimijuuden tar-

kastelun kautta suunnataan katse tekoihin, joilla ikääntynyt itse määrittelee omaa vanhenemistaan.

Sosiaalinen näkökulma vanhuuteen on monimerkityksellinen ja tulkinnallinen, siihen voidaan liittää osa-alueet, jotka koskevat yksilöä ja yhteiskuntaa sen toimintaa määääviin tekijöihin asti. Sosiaalista vanhenemista voidaan tarkastella suhteessa biologiseen ja psyykkiseen vanhenemiseen. Tällöin määrittely sisältää ajattelutavan niin yksilön biologisen kuin psyykkisen olemisen kuin toiminnan ja yhteiskunnan välillä. (Salonen 2007, 30.)

Sosiaalisessa vanhenemisessä tilannetta tulee tarkastella kahdesta eri perspektiivistä, kuinka yhteiskunta ja sen eri tekijät muokkaavat yksilön kehitystä ja kuinka ikääntyvä yksilö taas itse muokkaa yhteiskuntaa. (Salonen 2007,31.) Sosiaalisen liittäminen vanhuuteen tarkoittaa sitä, että vanheneminen tapahtuu tietyssä yhteiskunnassa ja merkitsee ihmisten jäsenyyttä erilaisissa yhteisöissä ja ryhmissä, missä he ovat toimijoina ja erilaisten instituutioiden ylläpitäjiä ja uudistajia. Vanhenevan yksilön yhteiskunnalliset puitteet muuttuvat kulloistenkin yhteiskunnallisten vaihteluiden ja muutosten mukaan. Sosiaalinen vanheneminen sisältää elämän ja yhteiskunnan erilaiset katkos- ja murroskohdat. Näin yhteiskunta ajanjaksottaa yksilön elämänkulkua ja luo järjestystä psyykkisen ja biologisen iän etenemiselle. Sosiaalisen vanhenemisen kautta yksilö nähdään aktiivisena toimijana, ei siis passiivisena toiminnan kohteena. Sosiaalinen vanheneminen on yksilön ja häntä ympäröivän yhteiskunnan ja sosiaalisten ryhmien vuorovaikutteisten suhteiden yhtälö. (Salonen 2007,30.)

1980-luvulla sosiaaligerontologiassa alettiin korostaa sosiokulttuurista vanhuskäsitettä, joka kiinnittää huomiota ihmisen voimavaroihin ja tähtää voimavaranäkemykseen ja hyvän vanhenemisen olemusta. Sosiokulttuurisen lähestymistavan eli vanhuuteen elämänvaiheena liittyvät voimavarat ovat kolmannen iän pääomat ja vapaudet, vanhuuden kehitystehtävät ja elämäntahdon resurssit. (Koskinen 2005,194 – 195.) Uusien ikääntymiskäsitteiden kautta halutaan lähestyä ikääntymistä myönteisestä näkökulmasta, nämä käsitykset edustavat voimavaralähtöistä ajattelutapaa, missä huomiota kiinnitetään vahvuuksiin ja hyviin puoliin (Tulva, Uusitalo & Harra 2007,44).

Vanhus-nimitykseen sisältyy käsitys yksilön avun tarpeesta sairauksien vuoksi. Vanhukset mielletään sosiaali- ja terveystalvelujen suurkuluttajiksi. Vanhusten toimintakyky on alentunut ja he ovat terveydeltään heikentyneitä. Näiden seikkojen vuoksi ovat termien ikääntynyt ihminen, ikäihminen, iäkäs ihminen, seniorikansalainen tai seniori käyttö lisääntynyt. Uudet termit tuovat mukanaan uudenlaisen positiivisemmän kuvan ikääntyneistä. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 207–208).

4.1 Sosiaalityö seniori- ja vanhustyössä

Sosiaaliala käsitteenä on käytännöllisesti katsoen vakiintunut kuvaamaan koko sosiaalihuollon kenttää työalana. Sosiaalityö kapeimmillaan voi tarkoittaa lainsäädännön pohjalta tehtävää sosiaalityötä. Laajemmin määriteltynä sosiaalialan työ ja sosiaalityö voidaan nähdä osin päällekkäisinä ja lähekkäisinä käsitteinä. (Niiranen - Linkama 2005, 15 – 16.)

Sosiaaliala nähdään eettisesti herkkänä alana, jota eettiset kysymykset helposti mutkistuvat (Niiranen – Linkama 2005, 88.) Vanhuspolitiikan tavoitteina on pitää yllä hyvää elämänlaatua, turvata hyvinvointi, vanhusten itsenäisyyden kunnioittaminen ja heidän sosiaalisen ja henkisen vireytensä säilyttäminen (Salonen 2002, 20.)

Suomessa ikärakenteen muutokset nostavat vanhustyön muutokset haasteiksi, kuitenkin vanhussosiaalityötä ei ole nähty omana erityiskysymyksenään. Vanhussosiaalityötä katsotaan tehtävän sairaaloissa ja vanhainkodeissa, mutta suunnanmuutos laitoshoidosta kohti avohoitoa ja kotona asumisen lisääminen ovat asettaneet haasteita avohuollon sosiaalipalveluiden kehittämiseksi. (Seppänen 2006, 8.)

Peruspalveluministeri Guzenina – Richardson kertoo iäkkäiden palvelujen turvaamisen lakiluonnoksesta: ” Ikäihmisten palveluissa olevat vakavat puutteet on korjattava. ... Tarkoituksen on muokata laista mahdollisimman sitova ja vaikuttava.” (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2011, Lainsäädäntö iäkkäiden palvelujen turvaamisesta pidetään tarpeellisenä.) Lakiesityksen mukaan palvelu-

jen saanti perustuisi henkilökohtaiseen palvelutarpeen arviointiin ja hoitosuunnitelmaan. Päätöksen palvelujen saannista pitäisi tulla kolmen kuukauden sisällä. Lakiluonnos vahvistaa vuonna 2008 annetun laatusuosituksen. Myös palveluiden laatuun kiinnitettäisiin entistä enemmän huomiota. Iäkkäälle henkilölle nimettäisiin oma vastuutyöntekijä, joka valvoisi iäkkään ihmisen etua. (Valkonen 2011, 16–17.)

4.2 Sosiaalinen ja asiantuntijuus seniori- ja vanhustyössä

Ihminen on sosiaalinen olento. Sosiaaliseen ulottuvuuteen kuuluvat ihmisen elämistä rikastuttavat, ylläpitävät, uusintavat, kuntouttavat, kontrolloivat ja kurrittavat järjestelmät. Erityisesti haavoittuvissa ja haavoittavissa elämäntilanteissa olevien ihmisten resursseihin ja tukiverkostoihin tulisi kiinnittää huomiota. Sosiaalinen näkökulma on tarpeellinen, kun tarkastellaan sosiaalisia ongelmia, joiden poistamiseksi tehdään työtä. (Walls 2005, 25–26). Sosiaalialan eettisessä työssä korostetaan asiakkaan ainutkertaisuutta. Asiantuntijuudessa on kyse vuorovaikutuksen ja reflektoinnin kyvyistä vanhusten parissa tehtävässä työssä. (Viinamäki 2010, 169).

Mitä vanhemmaksi ihminen tulee, sitä tärkeämmäksi nousevat sosiaaliset suhteet ja toiminnot, kuten keskustelu, vierailut, musiikki, lukeminen, muistelu ja muut mielenkiintoiset harrastukset osana hyvää elämänlaatua. Sosiaalista kanssakäymistä tulisi tukea erityisesti kaikkein vanhimpien ihmisten keskuudessa. (Kivelä & Vaapio 2011, 102.)

Asiantuntemuksen peruspilarit eli tieteellinen tieto, professiot eli sosiaalityön ammatillisuus ja instituutiot ovat suhteessa toisiinsa ja näiden suhteet toisiinsa ovat muutoksessa. Nyt ollaan oppimassa tietoa sellaisesta, jota ei vielä ole ja joka muotoutuu vasta toiminnan myötä. Asiantuntijuus on myös laaja-alaista ja moniammatillista. Asiantuntijuuteen kuuluu mielensisäinen tiedonhankinnan-, osallistuvan asiantuntijuuden-, ja tiedon luomisen näkökulma. Asiantuntijuuteen kuuluu myös reflektiivinen itsesääntely. Asiantuntijuudessa pyritään avoimeen ja neuvottelevaan otteeseen. Sosiaalialan työssä korostetaan kumppanuutta, osallisuutta ja voimaantumista synnyttävää toimintaa. Asiantuntijatoiminnan

perustana on vankka tieto ja taitava osaaminen. Toimintaan perustuvaa tietoa täytyy ylläpitää ja päivittää jatkuvasti. (Karvinen – Niinikoski 2005, 78 - 82).

Sosiaalityön tiedoille ja taidoille vanhustyössä asettavat erityisiä vaatimuksia spesifit vanhuuteen liittyvät seikat. Asiantuntijuuden kehittyminen on pitkä prosessi. Keskeisimmät asiantuntijuutta rakentavia tiedonlajeja ovat näkyvissä oleva deklarativinen tieto, proseduraalinen tieto sekä hiljainen tieto. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan työkokemuksen kautta saatavaa tietoa. Proseduraalisella tiedolla käsitetään toimimisen tapaan ja toiminnan suunnan päättämistä käsittelevään tietoa. Deklaratiivinen tieto tarkoittaa muodollista tietoa. Se sisältää sääntöjä ja tosiasioita. Asiantuntijuuden elementtejä ovat metodiset tiedot ja taidot sekä korkeatasoiseen asiantuntijuuteen liittyvä arvojen ja ammattietiikan tunteminen ja niiden tiedostaminen. (Ylinen 2008, 47- 51)

4.3 Vanhusasiakkaan erityisyys sosiaalityön näkökulmasta

Vanhenemisen prosesseihin liittyy erilaisia menetyksiä, toimintakyvyn heikkenemistä, sairastumista, sosiaalisten roolien menetyksiä ja vuorovaikutuksen vähenemistä. Vanhojen ihmisten kohdalla elämänhistorialla on merkittävä osuus nyt vastaan tulevien ongelmien ymmärtämisessä. (Seppänen 2006, 39.) Vanhenemisen ja vanhuusilmiön asiantuntijuus ovat tärkeässä asemassa, kun tehdään työtä vanhusasiakkaitten parissa. Kokonaisuuden hahmottaminen ja tiedon välittäminen muille ammattiryhmille on erityisen tärkeää vanhusten sosiaalityössä. (Seppänen 2006, 52.)

Vanhustyössä keskeistä on ymmärtää, että hoidetaan ihmisiä, joiden elimistöä fyysiset vanhenemismuutokset ovat muuttaneet. Myös heidän asemansa yhteisössä poikkeaa esimerkiksi keski-ikäisinten asemasta. Nämä muutokset tulee ottaa huomioon kaikessa vanhustyössä. Fyysiset vanhenemismuutokset johtavat luonnollisesti elintoimintojen hidastumiseen. Karkeasti ottaen erityistä osaamista vanhusten parissa aletaan tarvita 75- ikävuoden jälkeen. Ikääntymisen muutokset ovat kuitenkin yksilöllisiä. Vanheneminen ei ole ainoastaan fyysisten muutosten sarja. Hidastuminen täytyy huomioida iäkkään päivittäisessä elämässä. (Kivelä 2006, 16.)

Ystävien ja aviopuolisoiden kuolema ovat tosiasioita. Tulevan kuoleman läheneminen ja menetykset kuvastavat haurastunutta psyykkistä ja sosiaalista asemaa iäkkäänä. Vanhustenhoidossa tarvitaan perustietoja normaaleista fyysisistä, kognitiivisista, psyykkisistä ja sosiaalisista vanhenemismuutoksista. On havaittava onko iäkkään toiminnassa havaittavat piirteet normaaleja vai eivät. (Kivelä 2006, 17 – 18.)

4.4 Vanhusten ja vanhustenhoidon tarpeet

Vanhusten hoidossa ei pyritä pelkästään sairauksien hoitoon, vaan aina pyritään parantamaan tai ylläpitämään toimintakyvyn eri osa-alueita. Toimintakyvyn edistäminen on kuntoutumisen edistämistä eli kuntoutusta. Toiminnallinen näkökulma täytyy olla aina mukana vanhustenhoidossa. Siinä tapauksessa ei tulisi puhua pelkästä hoidosta, vaan pitäisi puhua hoidosta ja kuntoutumista edistävästä toiminnasta tai hoidosta sekä kuntoutuksesta. Kuntoutus ei merkitse ulkopuolisen henkilön käskyttävää toimintaa, eikä hoito ole ulkopuolisen antamaa passiivista hoivaa. Kyseessä on vanhuksen hoidon sekä kuntoutumista edistävään toimintaan osallistuvien tasa-arvoinen suhde, jossa vanhusta arvostetaan, vanhus on aktiivinen osallistuja ja vanhuksen inhimilliset tarpeet mm. ”hoivan” tarve otetaan huomioon. ”Hoiva” ei ole mikään erillinen hoidon muoto. (Kivelä 2006, 17.)

Vanhuksen kuntoutumista edistävä toiminta on mm. sitä, että vanhusta avustetaan päivittäisen toimintojen suoriutumisesta ja hänen on mahdollista seurustella lähimmäistensä kanssa. Kuntoutumista edistävän toiminnan lisäksi tulisi olla voimistelua, muuta liikuntaa, muistelua ja erilaisia viriketoimintoja. Vanhusten yksilöllinen arvostaminen, koskettaminen, seurustelu ja huumorikin osaltaan tuovat siihen vanhuksen hellyyden tarpeiden tyydyttämisen, jota voidaan kutsua ”hoivaksi”. Erityisiä hoidon tai kuntoutuksen terapioida järjestetään sairautensa, vammojensa tai toimintarajoitustensa takia niitä tarvitseville. (Kivelä 2006, 17.)

Kuntoutumista edistävään toimintaan kuuluu vanhuksen fyysisen, kognitiivisen ja psyykkisen toimintakyvyn edistämisen lisäksi hänen toimintakykynsä turvaaminen apuvälineiden, asunnon varusteiden, ympäristön ja toisen ihmisen avun turvin. Vanhustenhoito ja vanhusten kuntoutumista edistävä toiminta edellyttävät laajoja tietoja. Lisäksi ne edellyttävät kaikkien toimintaan osallistuvien saumatonta yhteistyötä. Kivelän selvityksen tarkastelu pyritään kohdistamaan 75 vuotta täyttäneisiin. Suuri osa yli 75- vuotiaista suomalaisista tarvitsee sairastuessaan tai vammautuessaan geriatrian, vanhuspsykiatrian, vanhustenhoitotyön ja gerontologisen sosiaalityön erityisosaamista. Tätä erityisosaamista tarvitaan myös sairauksien ja vammojen ehkäisyn järjestämisessä. (Kivelä 2006, 17.)

Ikäihmisten kanssa tehtävään työhön sisältyy palveluohjaus, joka on yksi sosionomin (AMK) työmenetelmistä. Palveluohjauksen tarkoituksena on koota eri tahojen tarjoamia palveluja asiakkaan tueksi. Ohjauksen sisältöön liittyy palvelujen yksilöllinen neuvonta ja ohjaus. Asiakkaan voimavaroja tulee osata arvioida jokaisen yksilön kohdalla erikseen. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 51).

4.5 Gerontologisen sosiaalityön asiantuntijuus

Gerontologia on tieteenala, joka tutkii vanhenemista ja vanhuutta. Gerontologista tutkimusta tehdään monilla tieteenaloilla kuten biologia, sosiologia, psykologia, lääketiede, hoitotiede, ravitsemustiede, kasvatustiede ja tilastotiede. Gerontologiaan kuuluu lääketieteen alueen geriatria. Gerontologinen hoitotyö taas on vanhustenhoitotyöstä vastaava hoitotyön osa-alue. Sosiaalityötä ikääntyvien parissa kutsutaan gerontologiseksi sosiaalityöksi. Vanhustyön osaamisen vahvistaminen on keskeisin haaste maassamme. (Kivelä 2006, 15).

Gerontologisen sosiaalityön ydin on viedä sosiokulttuurista vanhuskäsitystä moniammatillisen vanhustyön kentälle. Sen keskeisenä tehtävänä muistutetaan ihmisen kulttuurisesta ja historiallisesta merkityksestä sekä sosiaalisesta asemasta. Nämä samat elementit ovat näkyvissä myös voimavaralähtöisessä

työskentelymuodossa. Yksilötasolla gerontologinen sosiaalityö koostuu vanhusasiakkaiden yksilöllisestä tukemisesta ja samalla sosiaalisten verkostojen vahvistamisesta. Laajemmin katsottuna siihen kuuluvat palveluiden kehittäminen, koordinointi sekä kunnan vanhuuspolitiikan ja ikästrategioiden laatimien. (Koskinen 2005, 197–198).

Vanhustyön asiakkuuden erityisyys johtuu sosiaalisista, biologisista ja psyykkisistä vanhenemisprosesseista. Vanhuuden ainutkertaisuutta elämänvaiheena ei tule sivuuttaa (Seppänen 2006, 31). Sosiaalinen toimintakyky tarkoittaa kykyä olla muiden kanssa vuorovaikutuksessa. Olennaista sosiaalisessa toimintakyvyssä on myös suhteet omaisiin ja ystäviin. (Seppänen 2006, 37.) Onnistunut sosiaalityö tarvitsee tietoa myös vanhusten sairauksista eli geriatriasta (Salonen 2002, 223). Lääketieteen ja terveyden huollon toimintaa leimaa medikalisoituminen eli vanhuutta aletaan pitää sairautena (Seppänen 2006, 33). Gerontologisessa vanhustyössä on tyypillistä moniammatillisuus ja yhteistyö on lähtökohtana tärkeä. (Seppänen 2006, 72). Gerontologisen sosiaalityön asiantuntijuus perustuu yleiseen sosiaalityön tietoperustaan, mutta myös sosi-aaligerontologiseen tietoon.

Vanhusten parissa tehtävästä sosiaalihuoltolain mukaisesta työstä voidaan käyttää nimitystä gerontologinen sosiaalityö. Gerontologinen sosiaalityö tarkoittaa tarkemmin määriteltynä sosiaalityötä vanhusten parissa ja sitä tekevät gerontologiaan erikoistuneet sosiaalityöntekijät. Gerontologista sosiaalipalvelutyötä taas tehdään kotipalvelussa, päivä- ja toimintakeskuksessa, palveluasunnoissa ja laitoshuollossa. (Salonen 2002, 43.) Vanhussosiaalityössä vanhuus nähdään ainutlaatuisena elämänvaiheena omine yksilöllisine kehitystehävineen. Vanhussosiaalityössä ongelmanratkaisuprosessi konkretisoituu hoito- ja palvelusuunnitelman teossa. (Salonen 2002, 46 – 47.)

Gerontologiseen vanhustyöhön kuuluvat arviointi- ja sijoitustyö, neuvonta- ja ohjaustyö, tiedonhankinta- ja selvitystyö sekä yhteistyö eri tahojen kanssa. Gerontologinen vanhustyö sisältää myös kannustavaa ja tukevaa työtä, edustamista eli vanhuksen edustamista silloin, kun hän ei itse siihen pysty ja huolehtimistyö. (Seppänen 2006, 49 – 50.)

Haasteena näemme sen, miten pystymme tarjoamaan palveluita entistä hyväkuntoisimmille ja entistä parempituloisille asiakkaille? He osaavat vaatia laadua ja palvelua eri tavalla kuin aiemmat sukupolvet. Eriarvoistuvatko vanhus-ten saamat palvelut heidän tulotason mukaan, niihin joilla on vara ostaa yksityisesti parempaa palvelua ja niihin, joiden täytyy tyytyä peruspalveluihin?

Ajattelemme, että ikääntyneet ovat nykyään aktiivisia toimijoita, ei niinkään enää raihnaisia vanhuksia. Miten takaamme heidän mahdollisuutensa saada tehdä valintoja itse tulevaisuudessa? Pohdimme sitä miten saada ikääntyneet ennaltaehkäisevän työn piiriin tarpeeksi ajoissa? Nykyään monet ikääntyneet kokevat olevansa liian hyväkuntoisia päiväkeskusten asiakkaiksi. Mikä muu taho sitten tarjoaisi ennaltaehkäisevää palvelua? Tuleeko tulevaisuudessa järjestöjen ja yritysten tarjoamat palvelut paikkaamaan tätä osa-aluetta?

4.6 Miksi sosionomia (AMK) tarvitaan vanhustyössä?

Sosionomin (AMK) osaamisalueet seniori - ja vanhustyössä jäsentyvät sosiaalisen tuen, kuntoutuksen ja ohjauksen tehtäviin. Näillä tehtäväalueilla tuetaan ikääntyvän toimintakykyä, vahvistetaan elämän merkityksellisyyttä ja sosiaalista osallisuutta. Sosionomi (AMK) voi johtaa ja kehittää seniori- ja vanhustyön työyhteisöjä sekä asiantuntijaverkostoja. Sosionomin (AMK) sosiaalinen näkökulma edistää myös sukupolvien kohtaamista. He myös näkevät työssään ikäihmisten elämän asiantuntijuuden sekä kokemuksellisen viisauden merkityksen. Sosionomit (AMK) tukevat seniori- ja vanhusasiakkaiden omaehtoista toimintaa ja ehkäisevät asiakkaiden syrjäytymistä. (Hakonen 2003, 118).

Sosionomin (AMK) koulutukseen sisältyy myös luovien menetelmien osuus. Luovien menetelmien avulla sosionomit (AMK) voivat työssään ehkäistä ikäihmisten syrjäytymistä, kiinnittää heitä yhteisönsä, lisätä hyvinvointia sekä vahvistaa heidän identiteettiään. (Hohenthal- Antin 2006, 123.)

Sosionomien (AMK) koulutuksessa painotetaan myös ennakoivan ja ehkäisevän näkökulman riittävää huomioimista seniori- ja vanhustyössä. Tämä myö-

hentää raskaampien palvelujen tarvetta ja mahdollistaa asumisen omassa kodissa. (Hakonen 2008, 105).

Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman toisen vuoden pakollisen seniori- ja vanhustyön opintojen osaamistavoitteeksi on kirjattu, että opiskelija osaa miettiä seniori- ja vanhustyötä sosiokulttuurisesta näkökulmasta sekä käsittää erilaisia tietoperustoja suhteessa palvelu- ja toimintaympäristöjen ikääntymiskulttuureihin. Ikäihmisen elämäkulun tunnistaminen ja iäkkään voimavarojen hyödyntäminen kuuluvat opiskelijan asiakastyönosaamiseen. (Seniori- ja vanhustyön opintojakson kuvaus, 2011–2012)

Toisen vuoden sosiaaligerontologinen vanhustyön harjoittelu Jyväskylän ammattikorkeakoulussa antaa seuraavia valmiuksia sosionomin (AMK) työhön. Harjoittelun myötä opiskelija ymmärtää eettiset periaatteet ja teorian ja käytännön yhteyden. Sosiokulttuurisen vanhustyön menetelmät tulevat tutuiksi ja niitä osataan myös kehittää. (Sosiaaligerontologisen vanhustyön harjoittelun kuvaus, 2011–2012)

4.7 Vanhustyön haasteet

Kasvavan sosiaali- ja terveysalan haaste on hyvinvoiva ja riittävä henkilöstö. Merkittävä eläköityminen ja nuorten ikäluokkien pienenemien tapahtuu samaan aikaan, kun työvoiman tarve kasvaa. Kettusen (2011, 6 – 7) mukaan työ- ja elinkeinoministeriön HYVÄ – hanke osoittaa, että syyt heikkoon vanhustyön kiinnostukseen eivät ole yksiselitteisiä. Opiskelijoiden uravalintaan vaikuttavat hoitotyön koulutus, harjoittelupaikat, asenteet ja arvostus niin yksilö kuin yhteiskunnallisella tasolla. Laihon (2011,7) mielestä tarvitaan kulttuurista, asenteiden ja mielipiteiden muutosta. Suomalaisessa yhteiskunnassa perherakenteen muutos, kulttuuri ja todellisuus, jossa vanheneminen etenee, vaikuttavat yksilöihin ja tätä kautta alalle kouluttautumiseen.

Valkilan (2010, 4) mukaan ikääntymiseen ja medikalisaatioon liittyvät kysymykset tuovat myös lisää haastetta vanhustyöhön. Tehokkuusvaatimukset ajavat sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja ihmisyyden kunnioittamisen liit-

tyvät arvot koetukselle. Valkila kirjoittaa myös opiskelijoiden näkökulmasta, jossa vanhustyö mahdollisesti koetaan elämän loppuvaiheena, missä kehitystä ja kasvua ei ole enää havaittavissa. Opiskelijat näkevät seniori- ja vanhustyön vahvasti perushoittoon ja vuodeosastolla tehtävään rutiinimaiseen työhön liittyvänä.

Sosionomien (AMK) alhainen palkkaus ja asiakkaiden elämäntilanteiden tuoma työn raskaus verottavat alalla pysymistä. Alan vetovoimaisuutta ja palkkauksen kilpailukykyisyyttä tulisi miettiä jatkoa ajatellessa. (Borgman ym. 2005, 117–118.)

Kettunen (2011, 7) tuo esiin, että tarvitaan palvelujärjestelmien kehittämistä ja sen kautta tulee löytää tapoja, mitkä palvelevat myönteisellä sekä kiinnostavalla tavalla työntekijöitä. Työntekijä- tasolla työnprosesseihin ja sisältöön vaikuttamien lisää sen haastavuutta ja kiinnostavuutta. Vanhustyössä käytettävät kuntouttavat ja voimavaraistavat työmenetelmät voivat auttaa työntekijää näkemään työn uudessa ja positiivisessa valossa, silloin asiakkaassa nähdään pieniä hyvinvoinnin muutoksia.

Esimiesasemassa toiminen edellyttää asiantuntemusta. Hyvä asiantuntemus edellyttää, että esimies osaa ratkaista muuttuvia ja monimutkaisia ongelmia ja tilanteita. Tämä tuo haasteita esimiestyössä toimimiselle. Esimiesaseman haltijan on otettava huomioon asiakaslähtöisyys, moniammatillisuus ja saumaton yhteistyö eri toimijoiden kanssa. (Paasivaara 2007, 82.) Esimiesasemaan liittyy myös osaavan henkilökunnan jaksamisen ja työssä viihtymisen tukeminen. Myös työturvallisuuteen vaikuttavat asiat on huomioitava. Kaikki nämä seikat yhdessä takaavat laadukkaan palvelun asiakkaille ja työntekijöiden viihtymisen työssään. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 37.)

Johtajuudella katsotaan olevan suuri vaikutus työssä viihtyvyyteen ja samalla alalle hakeutumiseen. Työntekijöiden kannustamien ja työn kirkastamien lisäävät työn mielekkyyttä. Uralla etenemisen mahdollisuudet, kannustavan palkkauksen ja palkitsemisen ovat myös tärkeitä seikkoja. Kettunen (2011,8) nosti esille seikan, että opiskelijoilla, jotka suorittivat harjoittelun vanhustyön sektorilla oli myönteisempi kuva alasta, kuin niillä opiskelijoilla, jotka eivät

vanhusharjoittelua suorittaneet. Samaan tulokseen on päätenyt myös Tehy:n kehittämissyksikön johtaja Koskinen. Vanhustyöhön suuntautumien lisääntyä, jos opiskelijalla on ollut omakohtainen kokemus ja side ikääntyneeseen, toteaa Valkila artikkelissaan (2010, 5.)

Kiviniemen (2011, 18) mielestä oppilaitosten ja vanhustyötä tekevien toimijoiden välillä tehtävä yhteistyö sekä kulttuuri- ja liikunta-alojen kanssa tehtävä moniammatillien työ nähdään voimavarana ja mahdollisuutena vanhustyön haasteellisella kentällä.

Ennaltaehkäisevä ja ennakoiva ote työssä siirtää raskaampien palveluiden tarvetta myöhemmäksi. Nykyisessä tiukassa taloustilanteessa karsitaan kaikki mahdollinen ennaltaehkäisevä työ seniori- ja vanhustyössä. Mielestämme tällainen ajattelu on liian lyhytkatseista. Pidemmällä aikavälillä ennaltaehkäisevä työ tuottaisi tuntuja säästöjä kunnille. Tässä työssä pyrimme saamaan selville työelämässä olevilta sosionomeilta (AMK) miten koulutusta pitäisi heidän mielestään parantaa vastaamaan entistä vaativampaan työelämään.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, mikä on ammattikorkeakoulusta valmistuneen sosionomin (AMK) paikka ja millaisiin työtehtäviin he ovat sijoittuneet seniori- ja vanhustyössä. Opinnäytetyön tavoitteena on myös selvittää tarjoaako ammattikorkeakoulujen sosionomin (AMK) koulutus riittävää osaamista seniori- ja vanhustyössä toimiville. Tulevaisuutta silmällä pitäen olemme pyrkineet selvittämään, mitä tarpeita ja haasteita työelämä edellyttää ja odottaa seniori- ja vanhustyössä toimivilta. Vastauksia olemme saaneet tekemämme kyselyn kautta, joka sisälsi sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Kyselyn myötä on löydettävissä aiheita, kuinka opetuksen sisältöjä voisi vielä muuttaa ja tarkentaa, jotta hankittu koulutus vastaisi työelämän haasteisiin.

Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Vastaako sosionomin(AMK) koulutus seniori- ja vanhus työn haasteisiin?
2. Millaisissa työtehtävissä sosionomit(AMK) seniori- ja vanhustyössä työskentelevät?
3. Miten sosionomien (AMK) seniori- ja vanhustyön opintoja tulisi vielä kehittää, jotta ne vastaisivat tulevaisuuden haasteisiin?

5.2 Tutkimuksen lähtökohdat ja toteutus

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston seniori- ja vanhustyöryhmän aloitteen taustalla on tilanne, jossa seniori- ja vanhustyön opintojen sisältö ja laajuus vaihtelevat suuresti eri ammattikorkeakoulujen välillä. Opinnäytetyömme avulla pyrimme löytämään vastauksia kuinka ammattikorkeakouluissa annettua seniori- ja vanhustyön opetusta on järjestetty ja miten sitä voisi vielä kehittää.

Opinnäytetyömme kyselyn toteutimme Digium Enterprise-ohjelmaa käyttäen. Kysely tunnetaan survey tutkimuksen keskeisenä menetelmänä, jonka avulla saatu tieto on yksityisen henkilön kokemus asiasta, mutta antaa kuitenkin yleissilmäyksen tutkitusta aiheesta. Kyselylomake on standardoitu ja strukturoitu. Standardoinnilla tarkoitetaan missä määrin kysymysten muoto ja järjestys on sidottu sekä samalla kiinteä vastaajien kannalta. Jolloin tutkija ei voi enää vaikuttaa kyselyn kulkuun ja suorittamiseen. Strukturoinnilla tarkoitetaan, että kyselylomakkeessa vastaajalle on laadittu valmiit vaihtoehdot, mistä valita sopiva vastaus. (Hirsjärvi ym. 2010, 193–194.)

Kyselyssä kysymysten ja väitteiden muoto ja esittämisjärjestys on määrätty. Kysymyksiä laadittaessa pyritään siihen, että kysymyksillä on sama merkitys kaikille siihen vastanneille. Kohdennetussa kyselyssä haastateltavat ovat ko-

keneet tietyn ja saman tilanteen, he ovat valmistuneet sosionomeiksi(AMK) ja työskentelevät seniori – ja vanhustyön kentällä. (Hirsjärvi & Hurme 2008,44.)

Hirsjärven, Remeksen ja Saajavaaran (2009, 195–196) mukaan kyselytutkimusta tehdessä on havaittavissa niin etuja kuin haittojakin. Etuina voidaan pitää sitä, että sillä saavutetaan laaja tutkimusaineisto ja voidaan kysyä monia asioita. Tutkijan kannalta se on tehokas menetelmä ja säästää vaivannäköä. Tietokonepohjaisten kyselyiden analysoiminen on myös helppoa. Haittoina ja puutteina voidaan pitää sitä, että tutkijan ei ole mahdollista tarkistaa onko kyselyyn vastannut henkilö ollut luotettava ja rehellinen vastatessaan siihen. Tutkijan laatimat kysymykset ja vastausvaihtoehdot voivat olla vastaajien näkökulmasta epäonnistuneita. Vastaajien selvyys tutkittavaa asiaa kohtaan voi olla puutteellista ja näin vastausten epätarkkuus tulee esille. Sähköpostilla lähetettävä viesti ja pyyntö vastata kyselyyn saatetaan ohittaa ja näin vastamattomuus kato saattaa nousta. Kysymyslomakkeen tarkalla suunnittelulla voidaan parantaa tutkimuksen onnistumista.

Kvantitatiivisen eli määrällisen ja kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen erottelu on vaikeaa. Tutkimussuuntien nähdään jopa täydentävän toisiaan.(Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 136) Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen nimi kertoo jo sen, mistä puhutaan. Kvantitatiivisen tutkimuksen idea on tutkia sellaisia asioita, jotka voidaan systemaattisesti mitata. Monesti määrällisellä tutkimuksella selvitetään lukumääriin liittyviä asioita. (Tuomi 2007, 95). Määrällisessä tutkimuksessa on tärkeää asioiden määrittely ja oletusten esittäminen. Tuloksista voidaan tehdä pylväitä, prosenttilukuita tai diagrammeja, kuten olemme työssämme tehneetkin havainnollistaaksemme saatuja tuloksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 140). Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Siitä pyritään tekemään yleistyksiä ja päätelmiä aineistosta nousevien seikkojen perusteella. Aineistoa pyritään tarkastelemaan monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti nostoen siitä esiin merkityksellisiä teemoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 136)

Työmme kautta haluamme selvittää niin faktoja kuin laadullisia asioita, joita pyrimme selvittämään avointen kysymysten avulla. Tämän vuoksi emme käytä työstämme nimitystä, että se olisi ainoastaan määrällinen tai pelkästään laa-

dullinen tutkimus. Saimme selville määrällisiä asioita, kuten kuinka moni halusi saada lisää tietoa opintojen aikana vanhustyöstä. Selvitimme myös laadullisia asioita kuten, miten ammattikorkeakouluissa annettu sosionomien (AMK) koulutusta voisi kehittää. Olemme tyytyväisiä siihen, että avoimien vastauksien kautta saimme esille laadullisia ja käyttökelpoisia vastauksia, miten asenteet ovat muuttuneet teoria- ja harjoittelujaksojen myötä. Avoimien vastauksien kautta saimme tietoa kehittämisehdotuksista, joista vanhustyön verkostotyöryhmä on myös kiinnostunut.

Kyselyn toteutimme sähköisenä kyselynä. Näin on mahdollista tavoittaa suurempi joukko ihmisiä kuin haastattelujen avulla. Syyskuussa 2011 saimme koulutusta Digium Enterprisen käyttöön ja sen avulla harjoittelimme sähköisen kyselyn tekemistä. Vaikka sähköinen kysely on periaatteessa helppoa tehdä ja totuttaa, koimme sen tekemisen haasteelliseksi. Ongelmatilanteissa käänsimme ohjelman koulutuksen tarjonneen opettajan puoleen ja saimme häneltä kiitettävän hyvin tukea. Kyselylomakkeen sisällön suunnittelussa olivat mukana opinnäytetyötä ohjaavat opettajat sekä ammattikorkeakoulujen sosiaalialanverkoston edustaja. Kävimme sähköpostikirjeenvaihtoa ohjaavien opettajien ja sosiaalialan verkoston seniori- ja vanhustyöryhmän edustajien kanssa, jotta saimme kyselystä opinnäytetyötä varten riittävän kattavan. Syksyllä 2011 ohjaava opettajamme vaihtui, mikä aiheutti opinnäytetyön uudelleen orientautumista.

5.3 Tutkimusaineiston kerääminen ja tutkimukseen osallistujat

Opinnäytetyötä aloittaessamme oletimme, että saamme valmiit vastaajat kyselyymme suoraan ammattikorkeakoulujen sosiaalialan verkoston kautta. Sosiaalialan seniori- ja vanhustyöryhmältä saimme kuitenkin vain tiedon ryhmässä toimivista opettajista. He puolestaan etsivät valmistuneiden sosionomien (AMK) sähköpostiosoitteet ja välittivät ne sitten meidän käyttöömme. Yhdysopettajien joukossa oli henkilöitä, jotka olivat kiinnostuneita valmisteilla olevasta opinnäytetyöstä ja he näkivät vaivaa etsiessään meille henkilöitä kellenelle voimme postittaa sähköisen kyselyn.

Tilanteen teki haasteelliseksi, se että eräät ammattikorkeakoulut ovat tehneet päätöksen, että opiskelijoiden tai valmistuneiden yhteystietoja ei voida antaa muiden ulkopuolisten tahojen käyttöön. Tämän pulmallisen tilanteen johdosta kävimme opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa keskustelua ja sen pohjalta laajensimme vielä viestien lähettämistä Keski-Suomen alueen vanhustyön toimijoille. Sähköisten kyselyiden postittamien tapahtui maaliskuussa 2012 ja vastaukset ja niiden analysointi alkoi maaliskuun 2012 lopussa.

Sähköpostikutsuja lähetimme 80:nelle henkilölle ja sen kautta saimme kyselyymme 42 vastaajaa. Sähköinen kysely rakentui 27:ästä kysymyksestä ja se eteni teemoittain. Teemoja olivat vastaajien taustatietojen ja koulutustaustan selvittäminen, kysymykset nykyisestä työtilanteesta, tiedot henkilökohtaisista seniori- ja vanhustyön opinnoista sisältäen mielipiteet opintojen sisällöistä ja lopuksi kuinka opintoja tulisi vielä kehittää. (Katso Liite 1.)

5.4 Kysely tutkimusmenetelmänä

Päädyimme sähköisesti lähetettävään kyselyyn, koska vastaajamme asuvat eri puolella Suomea. Näin saimme tietoa suuremmalta joukolta ihmisiä kuin haastattelun keinoin olisi mahdollista saada. Käytännössä kasvotusten tehtävä haastattelu olisi mahdotonta toteuttaa suurien välimatkojen ja ajan puutteen vuoksi. (Hirsjärvi ym.2009, 205–207)

Hirsjärven ym. (2009, 199 - 204) mukaan kyselyssä tulisi välttää termejä kuten yleensä, tavallisesti ja usein, koska termit voi ymmärtää monella tavalla. Pyrimme tekemään kyselymme kysymyksistä tarkkoja, helposti ymmärrettäviä ja selkeitä sekä välttämään edellä mainittuja termejä. Testasimme kyselyymme kuluvan ajan, ettei se ylittäisi Hirsjärven ym. suosittamaa 15 minuutin aikarajaa. Panostimme myös kyselymme selkeään ulkoasuun ja hyvään saatekirjeeseen. Lähetimme vastaajille muistutuksen sähköpostiin viikkoa aiemmin kun vastausaika umpeutuu. Näin pyrimme nostamaan vastausprosenttia.

Havaitsimme, että sähköisen kyselyn vastaajien saaminen oli todellisuudessa hankalaa. Ihmiset saavat päivittäin kymmeniä sähköposteja, joten uskomme,

että sieltä tärkeiden ja itseä koskettavien postien poimiminen voi olla haasteellista. Sähköpostin otsikon tulisi olla niin houkutteleva, että vastaaja pysähtyy ja hänen innostuksensa vastata siihen herää heti. Lähetimme 80 sähköpostikutsua. Yhteensä vastauksia saimme 42 kappaletta, joten vastausprosentti oli 53 %.

5.5 Aineiston käsittely ja analysointi

Aineiston analyysin lähtökohtina voidaan pitää, sitä että sen kautta pyritään saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin ja kerätystä aineistosta voidaan erottaa juuri olennainen tieto. Kerätyn aineiston vahvuuksina ovat sen kautta löydetty erilaisuudet ja niiden huomioiminen. (Saaranen- Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006.)

Strukturoituihin kysymyksiin saadut vastaukset analysoimme Digium Enterprise ohjelman avulla. Tulokset esitellään työssä erilaisten kuvioiden ja niiden tulkintojen avulla. Avointen kysymysten tuottaman aineiston analysoinnin aloitimme lukemalla kyselystä saadut vastaukset huolellisesti lävitse. Pyrimme löytämään sieltä vastauksia asettamiimme tutkimuskysymyksiin ja ymmärtämään aineiston todellisen sisällön. Pilkoimme ja ryhmittelimme aineiston erilaisten aihepiirien mukaan eri teemoihin.

Laadullisen aineiston analyysillä halutaan selkeyttää aihetta ja tuottaa siten uutta tietoa aiheesta. Haimme vastauksia kysymyksiin vastaako sosionomin (AMK) koulutus seniori- ja vanhustyön sektorin haasteisiin ja millaisissa työtehtävissä sosionomit (AMK) seniori- ja vanhustyössä työskentelevät.

Opintojen ja työelämän kehittymistä silmälläpitäen halusimme löytää avoimien vastauksien kautta tietoa, miten sosionomien (AMK) seniori- ja vanhustyön opintoja tulisi vielä kehittää, jotta ne vastaisivat tulevaisuuden haasteisiin. Työelämässä toimiminen herättää uusia ideoita kuinka seniori – ja vanhustyön opintosisältöjä voisi vielä kehittää ja näistä avoimista vastauksista olemme keränneet yhteneviä vastauksia. Samalla halusimme saada vastauksen millaista täydennyskoulutusta seniori- ja vanhustyössä tarvittaisiin ja millaisena vastaa-

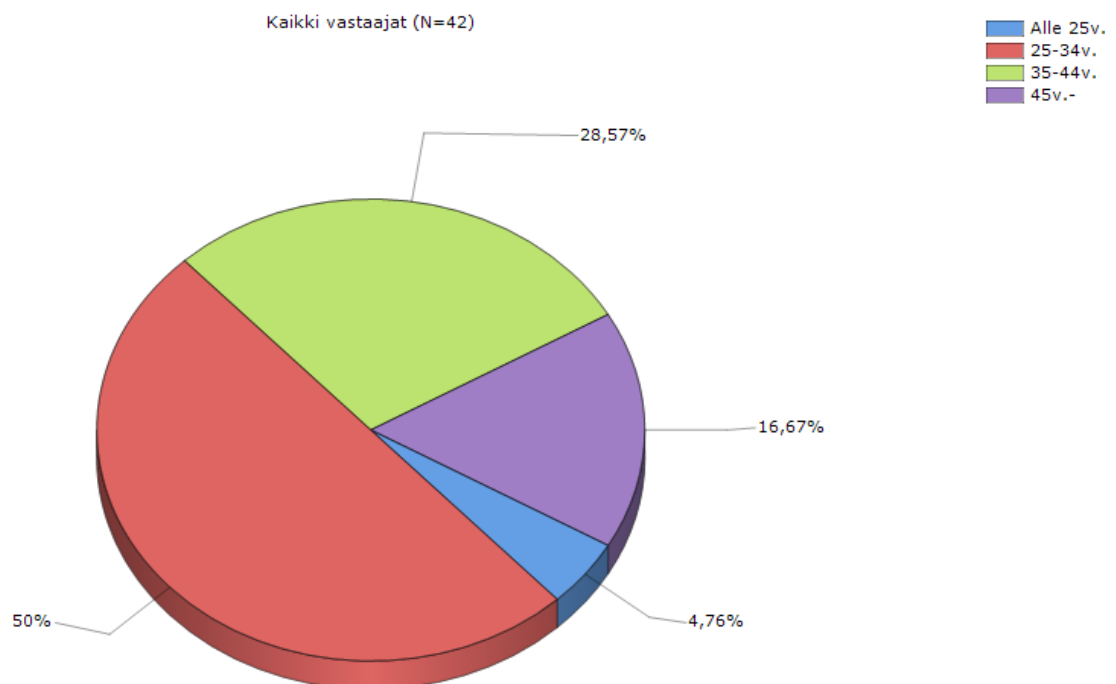
jat näkevät sosionomin(AMK) tulevaisuuden seniori- ja vanhustyössä. Avoimista vastauksista etsimme samankaltaisuuksia ja pystyimme näin löytämään laadullisesti samankaltaisia vastauksia ja poimimme niistä tutkimuskysymysten kannalta oleelliset tiedot tutkimustuloksiksi.

Esittelemme saamiamme tuloksia suorilla sitaateilla vastaajien avoimiin kysymyksiin esittämistä vastauksista, joista muodostimme tiivistä ja kokoavaa tulkintaa.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Perustietoja vastaajista

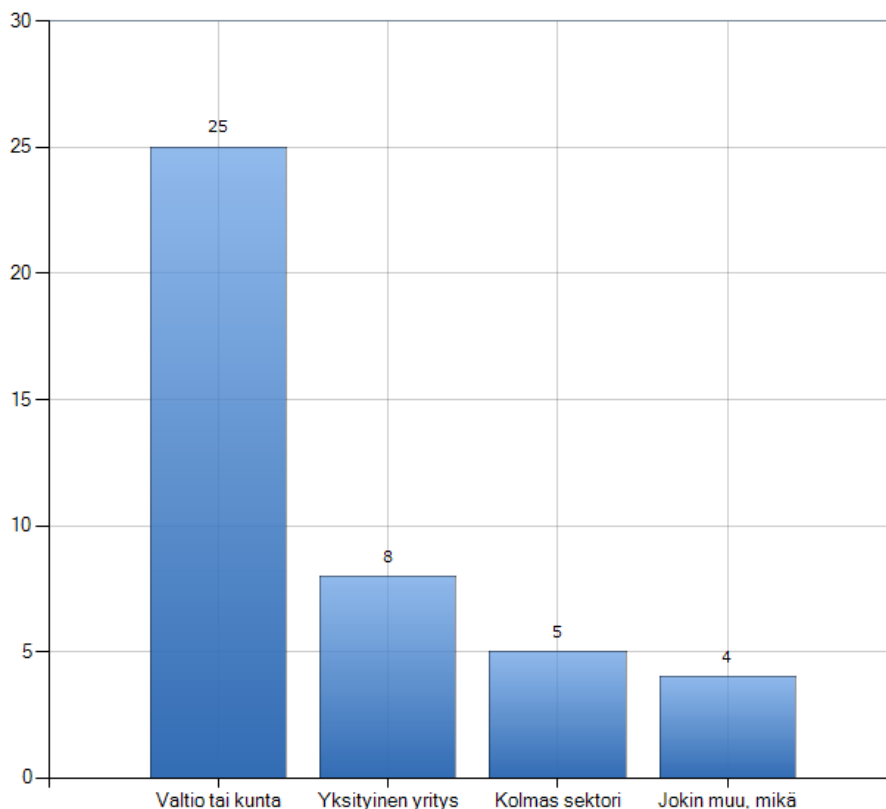
Kyselyymme vastasi 42 henkilöä, joista 40 oli naisia ja 2 miestä. Puolet vastaajista kuului 25–34-vuotiaisiin. Seuraavaksi eniten vastaajia oli ikäluokassa 35–44-vuotiaat.

Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma

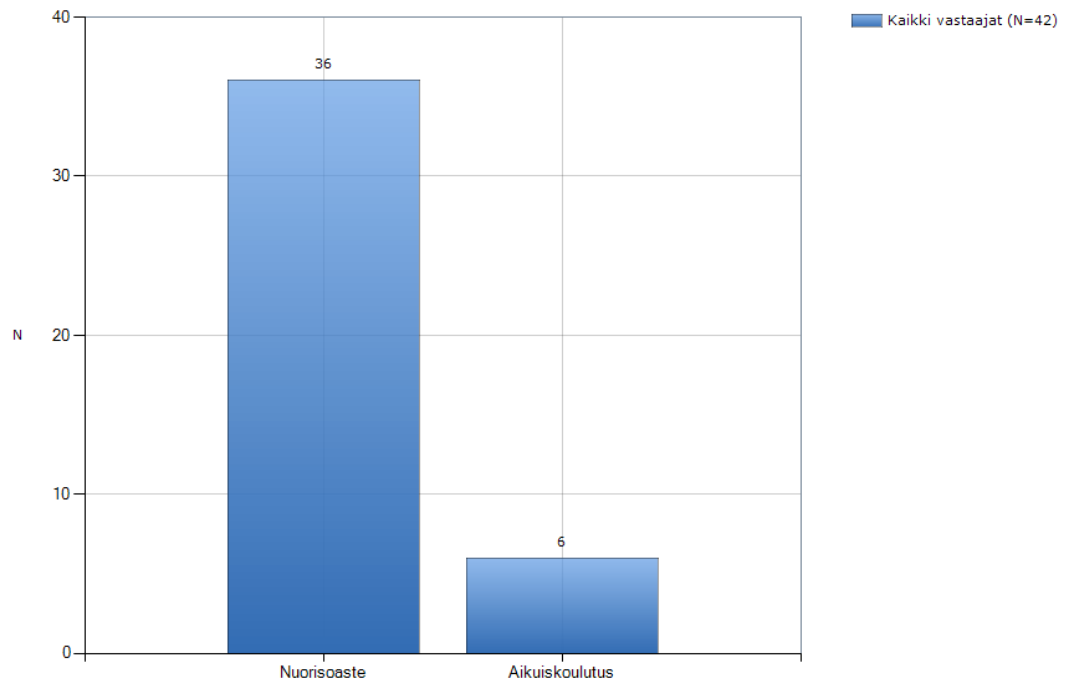
Saimme eniten (14) vastaajia kyselyymme Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Toiseksi eniten vastaajia (8) on Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Loput vastaajat olivat valmistuneet Vaasan-, Turun-, Savonia-, Oulun seudun-, Metropolia-, Laurea- ja Diakonia ammattikorkeakouluista.

Vastaajista 63 % on tällä hetkellä vakituksessa työsuhteessa sosionomin (AMK) koulutusta vastaavassa työssä ja 29 % vastaajista työskentelee määräaikaisissa työsuhteissa sosionomin (AMK) koulutusta vastaavassa työssä. Vastaajista 8 % työskentelee tällä hetkellä hoitajan tai lähihoitajan työssä, vaikka heillä on sosionomin (AMK) koulutus.

Kuvio 2. Työnantajataho

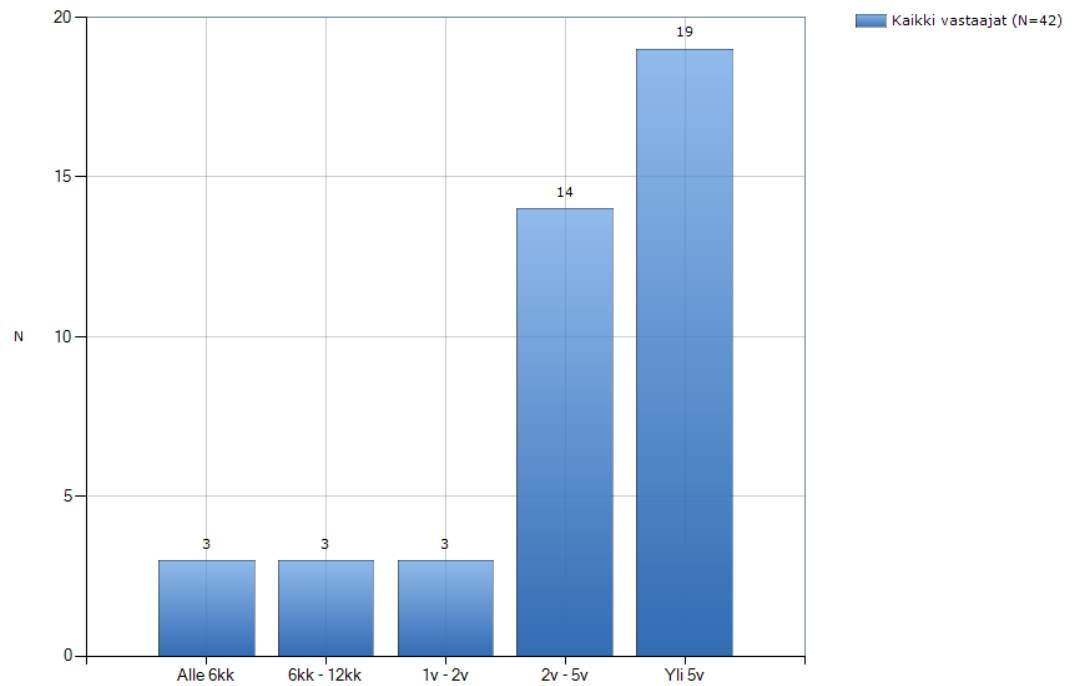
Kyselyymme vastaajista 25 työskentelee tällä hetkellä kunnan palveluksessa. Yksityisessä yrityksessä työskentelee 8 ja kolmannen sektorin puolella työskentelee loput vastaajista. Vertailimme tuloksiamme Nurmen ja Räisäsen 2011 urapolkuelvitykseen. Sen mukaan 59 % työskentelee kuntasektorilla ja meidän kyselyssämme tämä luku on 60 %. Yksityiset yritykset ovat toiseksi yleisin työnantaja niin Talentian (2011) kuin meidänkin kyselyssämme.

Kuvio 3. Aikuis- ja nuorisokoulutuksen osuus vastaajista

Kyselyymme vastaajista nuorisosaasteen koulutuksen oli hankkinut 36 vastaajaa. Aikuiskoulutuksen kautta oli valmistunut 6 vastaajaa. Kaikkien kyselyymme vastanneiden keskuudessa 45 % oli iältään yli 35-vuotiaita. Ikäjakauman pohjalta mietimme, miksi aikuiskoulutuksen määrä on näin vähäistä suhteessa nuorisosaasteelta valmistuneisiin. Johtuuko tämä siitä, että aikuiskoulutusta ei ole riittävästi tarjolla?

Kyselyssämme tuli esille 38 eri työnimikkeitä, joissa kyselyymme vastanneet sosionomit (AMK) työskentelevät. Näitä olivat mm. vanhustyön palveluohjaaja, omaishoidon palveluohjaaja, kuntoutussihteeri, palveluneuvoja, päivätoiminnan ohjaaja, päiväkeskusohjaaja, avohuollon palveluohjaaja, sosiaali-ohjaaja, vapaaehtoistoiminnan ohjaaja ja ohjaaja. Sosionomien (AMK) nimikkeistön kirjo on laaja, kuten Nurmen ja Räisäsen 2011 urapolkuseelvitykseen tekemästä urapolkuseelvityksestäkin ilmeni. Uusia nimikkeitä kuten muistikoordinaatti tai vanhustenhuollon ohjaaja ei tullut työssämme esille.

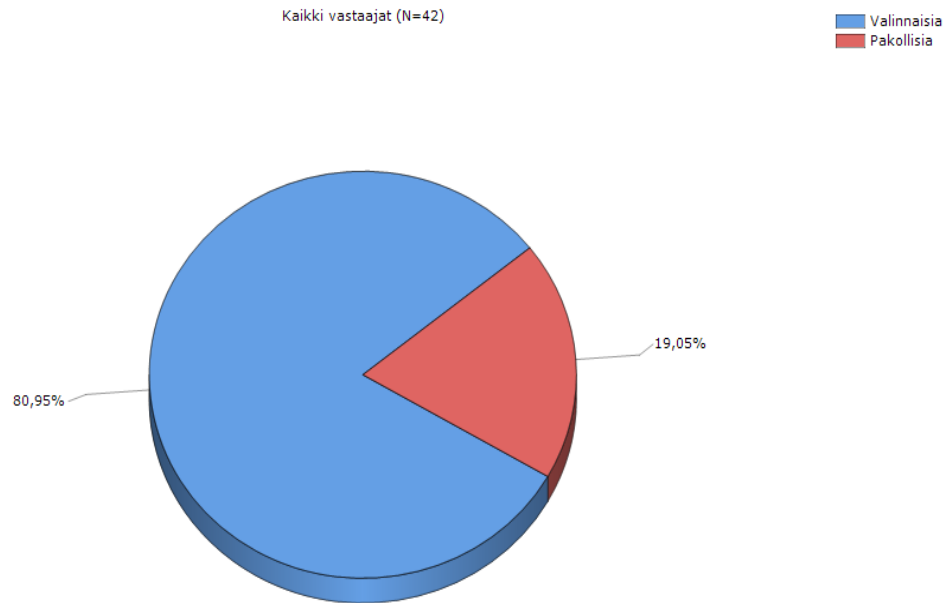

Kuvio 4. Työkokemuksen pituus

Kyselyymme vastanneilla oli alan työkokemusta vaihtelevassa määrin. Valmistumisen jälkeen yli 5 vuotta työssä on ollut 19 vastaajista. Vastaajista 14 on työskennellyt 2-5 vuotta alalla. Loput vastaajista on työskennellyt alle 2 vuotta sosionomin (AMK) työssä. Ne, joilla oli työkokemusta yli 5 vuotta, työskentelivät pääasiassa esimiestehtävissä.

6.2 Vanhustyön opinnot kyselyyn vastanneiden kesken

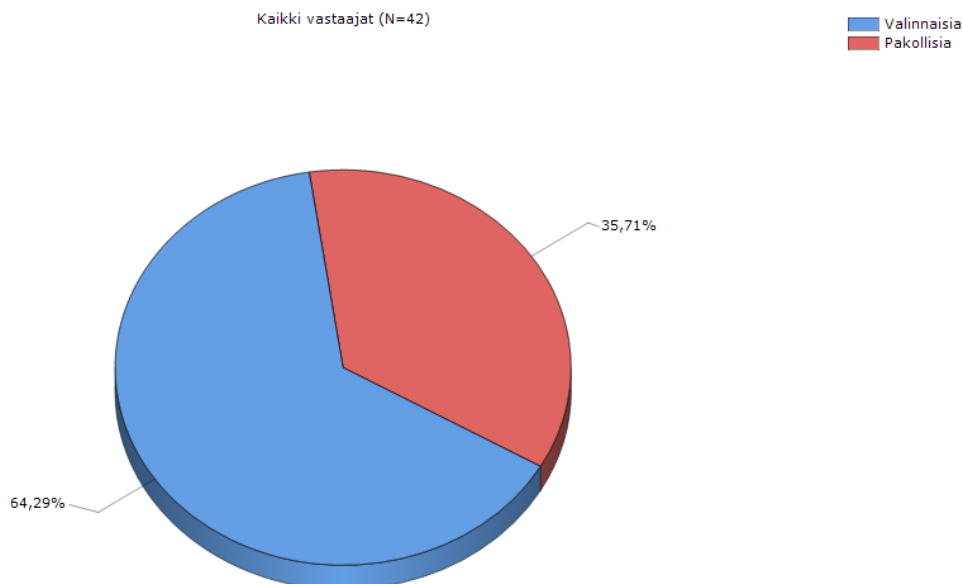
Meitä kiinnosti miten vanhustyön opinnot ovat toteutuneet vastaajien kesken. Tätä selvitimme kysymällä olivatko opinnot olleet valinnaisia vai pakollisia opintojen aikana. Annoimme myös vaihtoehdon perustella vastauksia omin sanoin.

Kuvio 5. Seniori- ja vanhustyön harjoittelujen pakollisuus ja valinnaisuus

Meille tuli yllätyksenä seikka, että vain 19 % opiskelijoista seniori- ja vanhustyön harjoittelut olivat olleet pakollisia. Lopuille 81 % vastaajista vanhustyön harjoittelut olivat olleet vapaasti valittavia. Tämä kuvastaa sitä, kuinka erilaisia painotuksia opintosisällöissä on eri ammattikorkeakoulujen välillä. Kaikkien tiedossahan on, että väestö ikääntyy ja alalle opiskelemaan tulevia tarvitaan lisää. Miksei seniori- ja vanhustyön opintojaksoja laitettaisi pakollisiksi opinnoiksi kaikille sosionomi (AMK) opiskelijoille?

”Vanhustyön perusopinnot tulisi sisältää sosionomin opintoihin pakollisiksi opinnoiksi ja käytännönkokemusta asiakastyöstä yhteistyössä työelämän kanssa.” (Nainen, valmistumisvuosi 2008)

Kuvio 6. Seniori- ja vanhustyön teoriaopintojen pakollisuus ja valinnaisuus

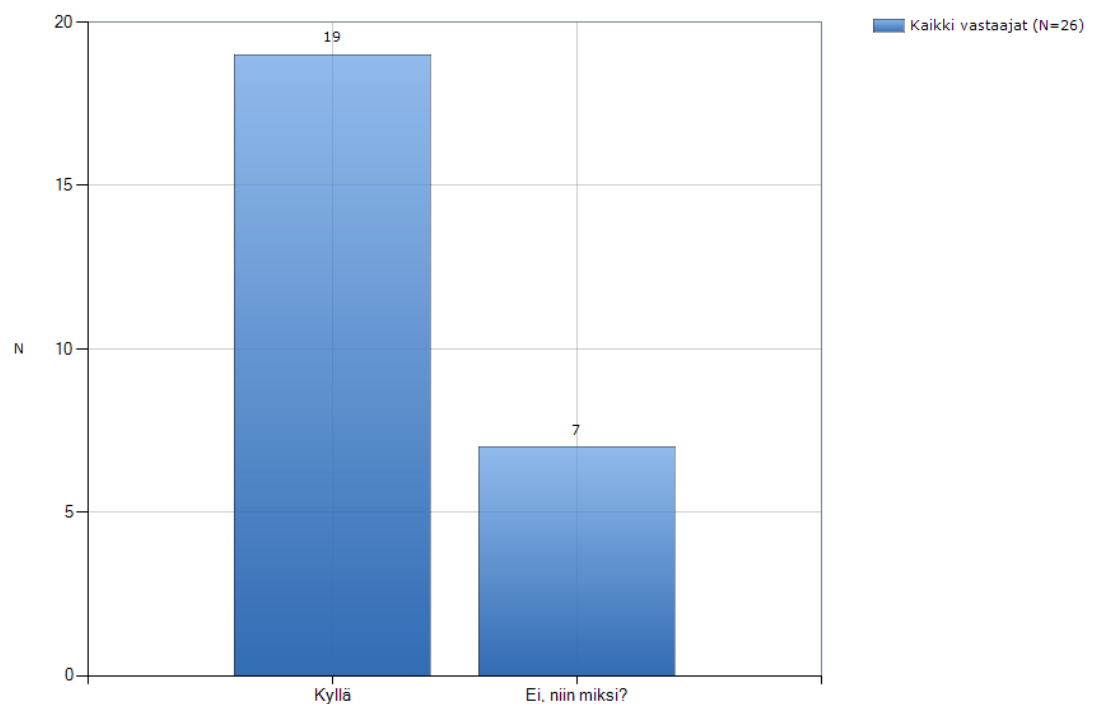
Opintojen aikana seniori- ja vanhustyön teoriaopinnot ovat olleet pakollisia 36 %:lle. Vastaajista 64 % on valinnut valinnaiset seniori- ja vanhustyön opinnot. Mielestämme tämä suuntaus on huolestuttavaa. Toisaalta tuoko opintojen pakollisuus kuitenkin lisää osaajia vanhustyöhön? Siihen antaa vastauksen seuraava sitaatti.

”Perusopinnot ja harjoittelu on ehdottomasti säilytettävä pakollisina - ilman ”pakkoa” minultakin olisi mennyt tämä alue täysin ohi. Kaikille ei vanhustyö tietenkään ole mieluista, mutta sekin on sitten hyvä tietää.” (Nainen, valmistumisvuosi 2011)

”Vanhustyön opintosisällöistä ainakin osan tulisi olla pakollisia. Vanhustyö on tulevaisuutta ja jokaisen sosionomin olisi hyvä tietää edes jotakin seniori- ja vanhustyöstä. Käytännön kokemus on korvaamatonta. Korostaisin käytännön työelämä kokeiluja ja yhteistyötä eri tahojen kanssa.” (Nainen, valmistumisvuosi 2012)

”Mielestäni vanhustyön kurssin olisi hyvä olla pakollinen kaikille. Sisällön tulisi olla hyvin käytännönläheinen.” (Nainen, valmistumisvuosi 2010)

Mielestämme vanhustyön opintojen laatuun ja sisältöihin pitäisi kiinnittää erityistä huomiota, jotta ne olisivat mielenkiintoa herättäviä sekä ajankohtaisiin aiheisiin paneutuvia. Tämän kautta opiskelijat hakeutuisivat kenties enemmän vanhustyön opintojen pariin.

Kuvio 7. Tyytyväisyys seniori- ja vanhustyön opintoihin

Kun kysyimme tyytyväisyyttä seniori- ja vanhustyön opintoihin, saimme vastauksen 26 henkilöltä. Vastanneista 19 on ollut tyytyväinen tarjolla olleisiin seniori- ja vanhustyön opintoihin. Loput 7 ovat olleet tyytymättömiä saatuun opetukseen. Tyytymättömät vastaajat kokivat, että seniori- ja vanhustyön opinnot ovat olleet liian pintapuolisia ja niitä on ollut liian vähän. Vapaasti valittavia opintoja seniori- ja vanhustyön sektorille olisi kaivattu lisää.

Vastaajista 20 on tehnyt opinnäytetyön seniori- ja vanhustyöhön liittyen. Opinnäytetyön seniori- ja vanhustyöhön tehneistä vastaajista 19 oli hyötynyt

tekemästään työstä toimiessaan nykyisessä työssä. Koska 48 % vastaajista on tehnyt opinnäytetyön vanhustyöhön liittyen, näemme heidän olleen todella kiinnostuneita jo opiskeluaikana vanhustyöstä. Ryhmänohjaustaitojen parantaminen opinnäytetyön tekemisen myötä nousi esiin kolmessa vastauksessa. Muistiongelmiin ja päihdeongelmiin on saatu uutta tietoa kahdessa työssä. Osa vastaajista on tehnyt opinnäytetyön suoraan omalle työpaikalleen ja he ovat hyötäneet opinnäytetyön tekemisestä kaikista eniten.

Osa kyselyymme vastanneista ei pidä tärkeänä hoitotyön osuutta sosionomin (AMK) koulutuksessa. Toisaalta ne, jotka ovat työskennelleet aiemmin lähihoitajana vanhustyössä, kaipaavat lisää erityisesti lääkehoidon osaamista.

”Hoitotyö pois, sosionomit sotketaan muutenkin hoitajiin.” (Nainen, valmistumisvuosi 2007)

Kyselyyn vastanneet kokevat vanhustyön opetuksen kaipaavan lisää ajantasaaisuutta ja opettajien ammattitaidon päivittämistä kentällä. Opintojen päivittäminen tähän päivään lisäisi myös tulevien sosionomien (AMK) osaamista tämän päivän työelämässä. Kolme vastaajaa oli sitä mieltä, että ammattikorkeakouluun olisi hyvä saada lisää asiantuntijoita kentältä luennoimaan. Tällöin opiskelijat saisivat lisää ajantasaista tietoa opiskelujen aikana.

”Opettajat kentälle opiskelemaan, mitä alalla tapahtuu, mitä se on.” (Mies, valmistumisvuosi 2005)

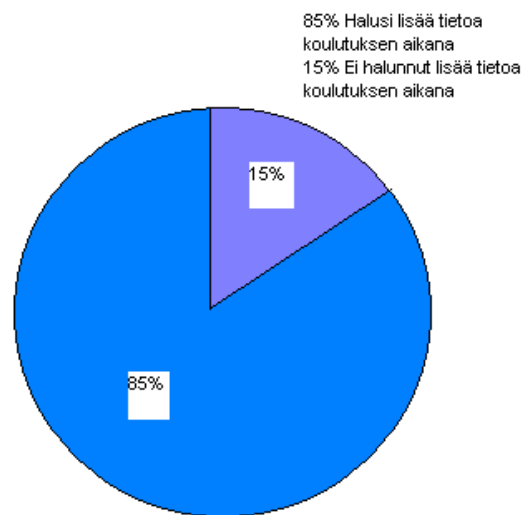
Vastanneista 45 % koki asenteiden seniori- ja vanhustyötä kohtaan muuttuneen positiivisemmaksi opiskelujen aikana. On siis todella tärkeää, että opetus on mielenkiintoista, laadukasta ja myös opiskelijat pääsisivät vaikuttamaan opintosisältöihin. Vastanneista 24 % kertoi asenteen olleen jo ennen opiskelua ja myönteinen vanhustyötä kohtaan. Loppujen vastaajien asenteet seniori- ja vanhustyötä kohtaan eivät olleet muuttuneet. Asteiden muuttumista kuvaavat hyvin seuraavat lainaukset.

”Totaalisesti. Olin ajatellut, että vanhusmaailma on pysähtynyt, väljähtynyt, kuollut ja että sinne en ainakaan halua... Ikäihmi-

set ovat aivan ihania; näkee ja heiltä oppii mikä elämässä on loppujen lopuksi tärkeää.” (Nainen, valmistumisvuosi 2011)

”Aloitin opiskelut ajatuksella, että minusta tulee lastentarhanopettaja. Ensimmäinen harjoittelu palvelukeskuksessa muutti ajatuksen ja ”ajauduin vanhuspuolelle sekä aikuispuolelle töihin.” (Nainen, valmistumisvuosi 2009)

”Vanhustyö oli ainoa toisen vuoden opintojen suuntautumisvaihtoehto, mihin EN halunnut. Ensimmäinen kesätyö ikäihmisten parissa, sekä loppuopintojen vanhustyön kurssit muuttivat asennetta täysin, ja valinnaiset kurssit kääntyivät vammaistyöstä enemmän vanhustyöhön.” (Nainen, valmistumisvuosi 2007)

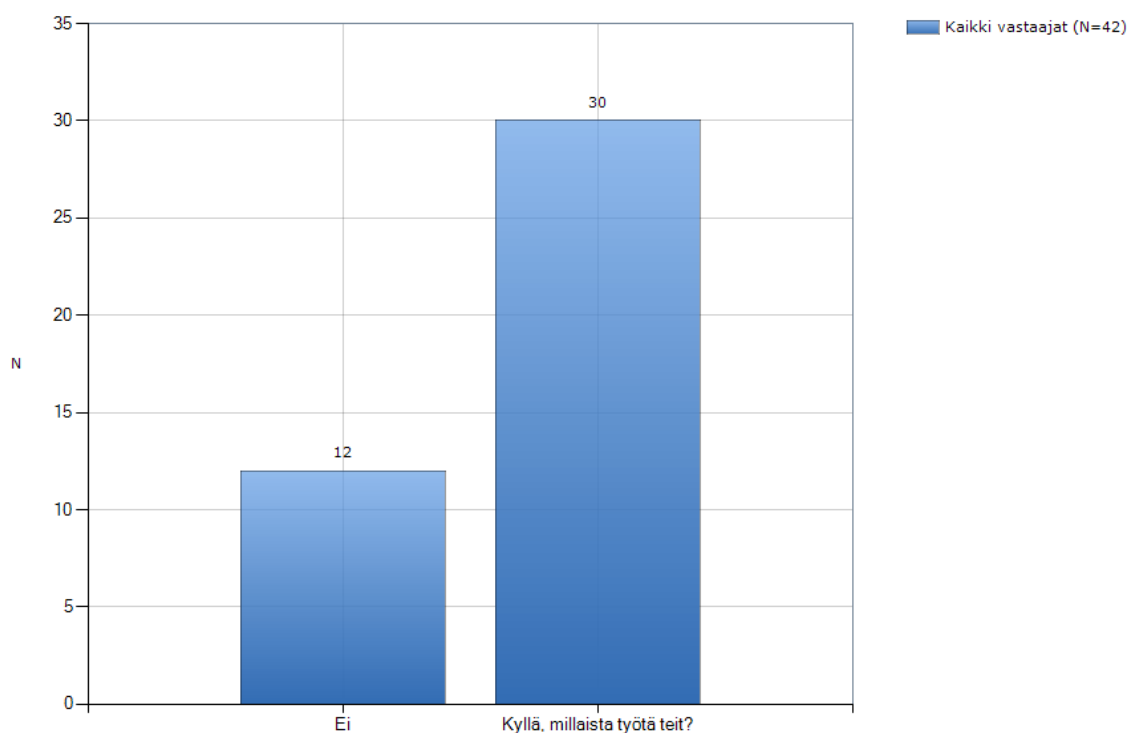

Kuvio 8. Lisätiedon tarve sosionomi (AMK) koulutuksen aikana

Kyselymme kautta tuli ilmi, että 85 % vastaajista kaipasi lisää tietoa koulutukseen. Vain 15 % vastaajista olisi sitä mieltä, että koulutus sisälsi riittävästi tietoa. Muistisairaudet ja päihde- ja mielenterveysongelmat olivat niitä aihealueita, joista kaivattiin eniten lisää tietoa. Palveluohjaus erityisesti vanhustyön näkökulmasta oli kolmelle vastaajista myös asia, josta kaivattiin lisää tietoa.

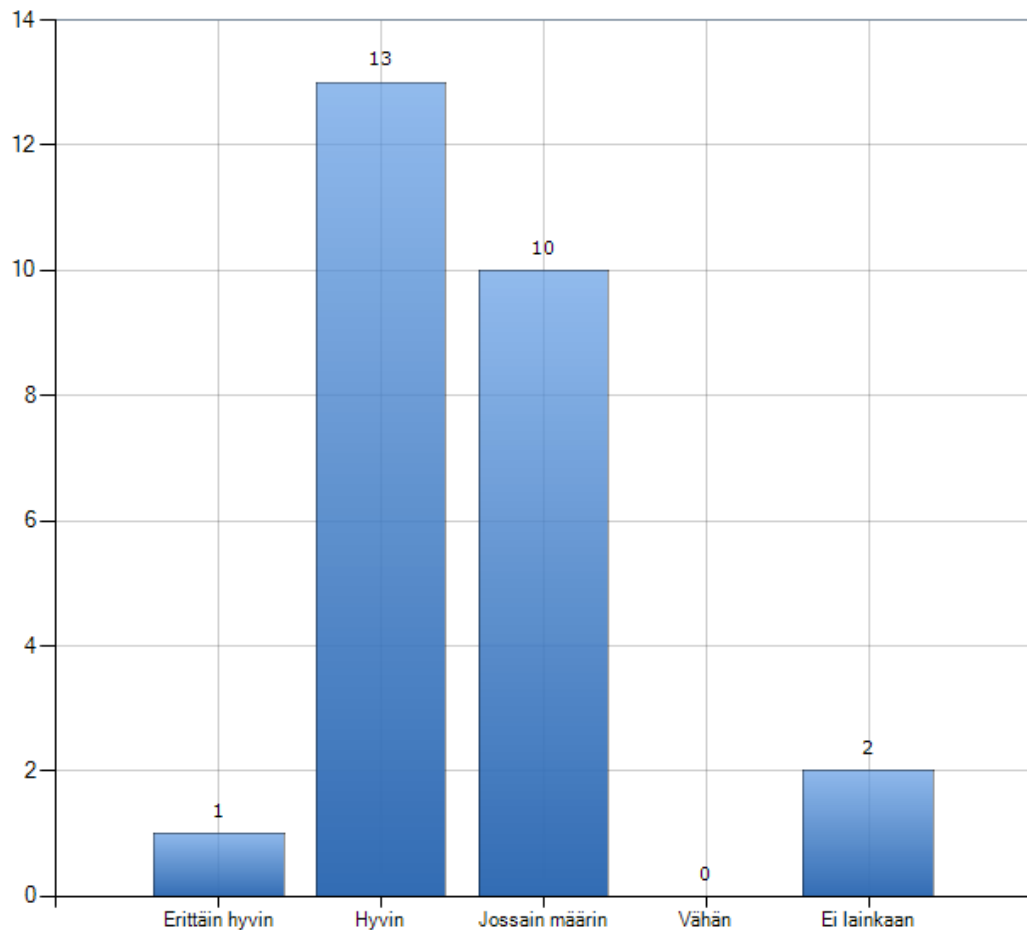
Useasta vastauksesta nousi esille se, että opetus on ollut liian pintapuolista ja syvempää perehtymistä aiheisiin olisi kaivattu. Ajantasaista sekä työelämälähtöistä tietoutta kaivattiin lisää. Opintojen kuvattiin sisältävän vanhentunutta tietoa, jossa yhteydet työelämään ovat liian kaukaisia.

”Opetukseen olisi hyvä saada ajantasaista tietoa siitä, millaisissa työtehtävissä sosionomi voi työskennellä vanhushpalveluissa. Työelämään ja sen edustajiin olisi hyvä saada enemmän kontakteja jo opintojen aikana.” (Nainen, valmistumisvuosi 2009)

Kuvio 9. Työnteko opintojen aikana

Kyselyssämme kysimme olivatko vastaajat tehneet työtä opintojen aikana. Vastaajista 12 ei ollut työskennellyt opintojen aikana, toisaalta 30 vastaajaa oli tehnyt töitä. Heistä 9 vastaajaa on tehnyt sosionomin (AMK) koulutusta vastaavia töitä opintojen aikana. Loput töitä tehneistä olivat tehneet sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon vaativia työtehtäviä opintojen aikana.

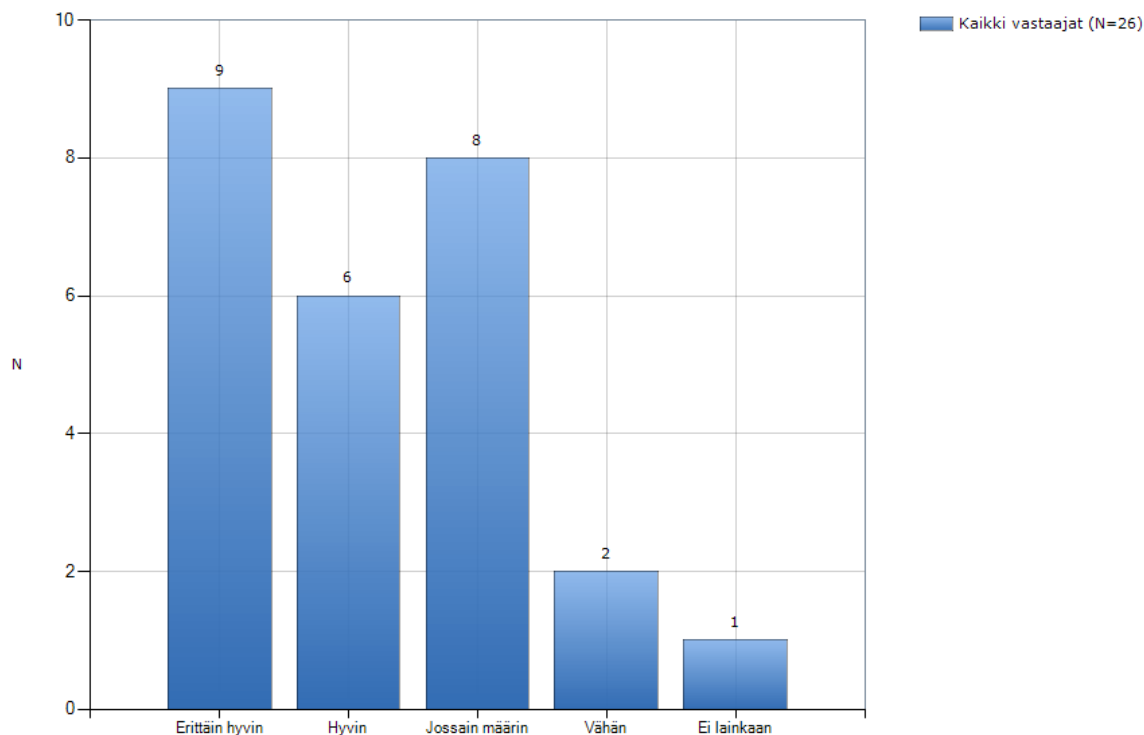

Kuvio 10. Teoriaopintojen vastaavuus nykyisen työn kannalta

Kysyimme tyytyväisyyttä teoriaopintoihin suhteessa nykyisen työn vaatimuksiin. Vain yksi vastasi, että teoriaopinnot olivat erittäin hyviä. 13 vastaajaa oli sitä mieltä, että opinnot olivat hyviä. Kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että opinnot eivät lainkaan vastanneet työelämän vaatimuksia. Nämä kaksi vastaajaa eivät olleet koulutuksen aikana saaneet vanhustyöhön liittyvää koulutusta.

”Koulutus antaa valmiudet asiakastyöhön, mutta tiedot vanhus työn erityisyydestä pitää lisätä.” (Nainen, valmistumisvuosi 2008)

Osa vastanneista ei ollut saanut tarpeeksi nimenomaan vanhustyöhön suuntaavia opintoja ja he kokivat, että tiedot vanhustyön erityispiirteistä täytyi itse hankkia.

Kuvio 11. Harjoittelujen vastaavuus nykyisen työn kannalta

Opintojen aikana suoritettuihin seniori – ja vanhustyön harjoitteluihin erittäin tyytyväisiä oli 9 vastaajaa. Vastaajista 6 oli sitä mieltä, että harjoittelut vastasivat työn vaatimuksia hyvin. Jossain määrin tyytyväisiä harjoitteluihin on ollut 8 vastaajista. Mietimme, että vähän tai ei lainkaan harjoitteluihin tyytyväisten vastaajien vastauksiin voi vaikuttaa se, että osa harjoitteluista suoritettiin osastoilla tai muualla laitosympäristöissä. Osastoilla tehtävä työ on hoitotyöhön painottuvaa, eikä vastaa sosionomin (AMK) koulutuksen tavoitteita.

6.3 Vanhustyön opintosisältöjen kehittämis ehdotukset

Vastaajat halusivat enemmän teorian tietoa seniori – ja vanhustyöstä opiskelujen alkuvaiheessa. Myös harjoittelu vanhustyön parissa koettiin työkokemuksen myötä tarpeelliseksi. Havaitsimme opinnäytetyötä tehdessämme, että eri

ammattikorkeakoulusta valmistuneet sosionomit (AMK) ovat saaneet todella erilaista koulutusta seniori- ja vanhustyön saralla. Kyselyyn vastanneiden kesken oli havaittavissa suuri ero seniori- ja vanhustyön teoriaopintojen ja harjoittelujen opintopisteissä. Puolet vastanneista vastasi, että kokonaisopintopistemäärä on ollut vähemmän kuin 10 opintopistettä. 7 vastaajaa oli vastannut, ettei ole tehnyt yhtään opintopistettä liittyen vanhustyön harjoitteluihin eikä teoriaopintoihin.

Toisilla opiskelijoilla puolestaan on ollut runsaasti opintoja seniori – ja vanhustyöhön liittyen. Myönteistä ja positiivista asennetta vanhustyön opetukseen kaivataan neljän vastaajan vastauksissa.

”Koulutuksessa voisi käyttää opettajina myös senioreita. Tämä opettaa tietynlaista kohtaamista sekä myös madaltaa kynnystä lähteä vanhuspuolelle töihin. Jotenkin myös vanhuspuolen opetus kaipaisi tietynlaista raikasta tuulahdusta... Monet, hyvin monet eläkeläiset ovat hirveän virkeitä ja vaikuttamishaluisia sekä – kykyisiä. Sitä pitäisi tuoda enemmän opiskelijoille esille.” (Nainen, valmistumisvuosi 2009)

6.4 Esimiesasema

Paasivaaran (2007) mukaan hyvä asiantuntemus edellyttää esimieheltä kykyä käsitellä ja ratkaista haasteellisia tilanteita. Tämä tuo haasteita esimiestyössä toimimiselle. Sosionomien (AMK) eteneminen uralla asiakastyöstä johtotehtäviin. Vastaajista 33 % työskenteli esimiestehtävissä kyselyn tekohetkellä. Heistä useat kaipaavat kuitenkin lisää ja monipuolisemmin esimiestehtäviin liittyvää koulutusta. Työntekijöinä heillä on sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia laajalla työnimikkeistöllä. Suurin osa esimiestyössä työskentelevistä ovat toimineet esimiehinä lähihoitajille. Suurin osa on esimiehenä pienissä työyhteisöissä.

Esimiestyössä olevien vastaajien työnimikkeet ovat mm. vanhuspalveluyrityksen johtaja, palveluesimies, palveluvastaava, asumispalvelujen esimies, pal-

velupäällikkö, palvelutalon johtaja ja projektipäällikkö. Osa kyselyymme vastaajista kertoi, että heillä ei ole ollut sosionomikoulutuksen (AMK) aikana lainkaan esimiestyöhön painottuvaa harjoittelua ja tätä he pitivät suurena puutteena.

”Loistava koulutus vanhustyöhön ja nimenomaan esimiestyöhön on sosionomilla.” (Nainen, valmistumisvuosi 2009)

”Sosionomi (AMK) opinnoissa saa johtajakoulutustakin. Sosionomi toimii usein esimiestehtävissä. Koen kuitenkin johtamisopintoja tarvittavan lisäksi, mikäli haluaa toimia johtajana tai yrittäjänä.” (Nainen, valmistumisvuosi 2012)

Esimiesasemassa olevien sosionomien (AMK) ikäjakauma on seuraava. Vastaajista 6 kuuluu 25–34-vuotiaiden ryhmään ja heistä suurimmalla osalla on 2–5 vuotta työkokemusta. Heillä on ollut 3–6 työpaikkaa ennen esimiestehtäviin työllistymistä. Neljä vastaajaa kuuluu 35–44-vuotiaisiin esimiesasemassa työskentelevään sosionomeihin (AMK). Kaikilla heillä on yli 5 vuotta työkokemusta useista työpaikoista ennen esimiesasemaa. Yli 45-vuotiaista vastaajista 2 on tehnyt opinnäytetyön omalle työpaikalleen. He ovat suorittaneet koulutuksen aikuiskoulutuksen puolella ja heillä on pitkä työkokemus useista eri työpaikoista.

Esimiesasemassa olevat sosionomit (AMK) ovat suorittaneet vaihtelevasti seniori- ja vanhustyön opintoja AMK- koulutuksen aikana. Vastaajista 4 on suorittanut 60 – 40 opintopistettä vanhustyön opintoja. Kaksi vastaajaa ei ole tehnyt yhtään opintopistettä vanhustyön puolella. Muut vastaajat ovat suorittaneet vanhustyön opintoja 5–31 opintopisteen väliltä. Vastaajista 11 vastasi, että heillä oli ollut pakolliset teoriaopinnot vanhustyön puolelta. Esimiesasemassa työskentelevien sosionomien (AMK) työnantajatahot ovat sekä yksityisellä, että julkisella puolella ja kolmannen sektorin piirissä.

6.5 Sosionomin (AMK) tulevaisuuden näkymät

Useat vastaajat näkevät sosionomin (AMK) tulevaisuuden valoisana ja he ovat sitä mieltä, että sosionimi (AMK) tutkinnon suorittaneilla on erittäin hyvät työllistymisnäkymät tulevaisuudessa. Vastaajat myös näkevät, että töitä on tulevaisuudessa riittävästi. Sosionomilla (AMK) on sosiaalisen näkemyksen paikka lähellä ihmistä ja ihmisyyttä työssään vaikka geronomin (AMK) ja sairaanhoitajan (AMK), nähdäänkin kilpailevan usein samoista työpaikoista sosionomien (AMK) kanssa. Laaja-alainen sosiaalialan koulutus sosionomilla (AMK) on tarpeellinen nykyisessä ja tulevassa työelämässä.

”Uskon, että sosionomeilla on hyvä tulevaisuus tällä alalla johtuen koulutuksen laajuudesta ja nimenomaan siitä, että koulutus tarkastelee ihmisen elämänkaarta kokonaisuutena ja laajasti.”
(Nainen, valmistumisvuosi 2006)

”Työelämän vaatimukset, ovat kuitenkin kovat, joten täytyy olla valmiuksia haastavaan ja entistä vahvempaa itsenäistä toimimista vaativaan työympäristöön.” (Nainen, valmistumisvuosi 2001)

Medikalisoituminen pelottaa useaa vastaajaa. Sosionomin (AMK) näkökulma on laaja-alainen ja he ymmärtävät, että vanhus ei ole vain lääkkeillä hoidettava kohde, vaan psykofyysinen kokonaisuus. Sosionomeilla (AMK) on oma näkökulmansa ikäihmisistä aktiivisina osallisina yhteiskunnassamme.

”Sosionomilla on näkemystä nähdä ikäihminen vaikuttajana, toimijan sekä virkeänä elämäänsä vaikuttajana. Tämän näkökulman jakaminen on tärkeää varsinkin tässä maailmassa, missä terveysnäkökulma ja hoitonaikokulma tuntuu tällä hetkellä jyräävän myös vanhukset allensa ja leimaavan kaikki vanhukset hoidon kohteeksi ja taloudelliseksi taakaksi.” (Nainen, valmistumisvuosi 2009)

Sosionomin (AMK) työllistymisen tulevaisuus huolestaa kuitenkin vastaajia, koska uusia toimia ei perusteta eikä vanhojakaan enää täytetä. Sosionomeja

(AMK) huolehtaa myös tieto siitä, että vanhusväestön osuus kasvaa maassamme ja ennalta ehkäisyyn ei panosteta riittävästi. Toisaalta suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle asiakaskunnan nähdään kasvavan ja uusia työntekijöitä tarvitaan heidän tilalleen. Kokeeko sosionomi (AMK) kenties tulevan työn liian raskaaksi, koska asiakaskunta kasvaa ja on entistä vaativampaa. Asiakasmäärän kasvaessa työntekijöitä ei kuitenkaan palkata tarpeeksi lisää.

”Vahva ammattitaitoinen palveluosaaminen ja palvelutarpeen ennakointi / arviointi ensiarvoisen tärkeitä tulevaisuudessa, vanhusväestö tulee kasvamaan.”(Nainen, valmistumisvuosi 2010)

Sosionomin paikka nähdään myös osana moniammatillista tiimiä. Moniammatillinen tiimityö on nykypäivää ja sosionomilla (AMK) on tärkeä rooli olla osana tiimityötä. Mielestämme sosionomi (AMK) työskentelee osana moniammatillista tiimiä ja tieto sairauksista ja lääkehoidosta tulee muilta osaajilta. Mietimme, että toivottavasti sosionomit (AMK) näkevät työnsä tärkeänä myös ilman hoidollista osaamista.

”Työskentelen sosiaaliohjaajana palveluasumisessa. Työhöni ei kuulu hoitotyö. Osallistun oman alan asiantuntijana moniammatillisen työryhmän työskentelyyn. Päätehtävä huomioida asukkaan tilanne kokonaisvaltaisesti ja kartoittaa mm. taloudellinen tilanne ja etuusasiat. Tehtävänä on myös tukea hoitotiimejä haastavissa asiakastilanteissa.” (Nainen, valmistumisvuosi 2008)

6.6 Vanhustyön opintosisältöjen kehittämis ehdotukset

Kyselyssämme kysyimme miten seniori- ja vanhustyön opintoja voisi kehittää oman työkokemuksen pohjalta. Vastaajista 8 % oli sitä mieltä, että lääkehoidon ja vanhusten sairauksiin liittyvää tietoa pitäisi olla paljon enemmän ja näiden opintojen pitäisi olla pakolliset sosionomikoulutuksessa (AMK). Nämä vastaajat ovat työskennelleet lähihoitajan ammatissa ennen sosionomi (AMK) koulutuksen aloittamista. Itse kohta valmistuvina sosionomeina (AMK) näemme, että sosionomin (AMK) koulutus ja osaaminen tähtäävät muuhun kuin sai-

rauskeskeiseen käsitykseen vanhustyössä, emmekä itse näe tarpeelliseksi lisätä näiden opintojen määrää koulutuksessa.

Opiskelussa haluttaisiin lisää työelämän ja koulutuksen välistä yhteistyötä. Opetuksen haluttaisiin olevan ajan tasalla. Kontakteja kenttätööhön haluttaisiin enemmän. Täsmällisempää tietoa nimenomaan vanhustyöhön liittyvistä asioista haluttaisiin saada lisää.

”Vaikuttamista vanhuustyössä pitäisi tuoda esille enemmän koska työntekijät joutuvat usein olemaan ikäihmisen äänen esille tuomisessa apuna.” (Mies, valmistumisvuosi 2007)

”Asiakaslähtöisyyttä, aitoa ja oikeaa asiakaslähtöisyyttä. Mielestäni edelleen vanhustyötä tehdään hyvin toimijälähtöisesti ja työntekijälähtöisesti.” (Nainen, valmistumisvuosi 2004)

Kysyimme millaisia täydennyskoulutustarpeita seniori- ja vanhustyössä kaivattaisiin. Vastaajista 7 halusi saada täydennyskoulutusta lääkehoidosta. Mielen-terveyteen ja päihteiden käyttöön liittyvää täydennyskoulutusta haluttiin 10 vastaajan vastauksissa. Muistisairauksiin toivottiin myös lisää koulutusta työn ohessa. Esimiestyöhön ja palveluohjaukseen liittyvät asiat nousivat myös täydennyskoulutustarpeiksi.

”Ehkä juuri mielenterveystyön lisääminen täydennyskoulutustarpeisiin olisi hyvä.”(Nainen, valmistumisvuosi 2009)

”Ajankohtaista, ennakoivaa ja kehittävää. Henkilöstöhallinto ja johtamiskoulutusta” (Nainen, valmistumisvuosi 2011)

6.7 Näkemyksiä sosionomin (AMK) roolista

Vastaajien kesken sosionomin (AMK) rooli vanhustyössä oman työkokemuksen perusteella nähtiin tärkeänä. Vastaajat pitävät sosionomin (AMK) roolia tärkeänä erityisesti sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna. Rooli tiimin jäsenenä moniammatillisessa seniori- ja vanhustyössä nähdään myös vahvana. Sosionomin (AMK) koulutus tähtääkin juuri henkilön omien voimavarojen havaitsemiseen ja palveluohjaukselliseen näkökulmaan.

”Erittäin tärkeä! Vanhustyö on vielä liian terveystaloudellinen ja kokonaisvaltainen vanhusten tukeminen vaatii terveydenhoidon lisäksi mm. sosiaalista tukea ja ohjausta. Sosionomin rooli on myös neuvoa asiakasta erilaisten palvelujen ja taloudellisten tukien hakemisessa sekä mielenvirkeyden ylläpitämisessä.” (Nainen valmistumisvuosi 1999)

”Koen sosionomin roolin olevan tärkeä osa seniori- ja vanhustyötä. Sosionomin rooli on tukijana, ymmärtäjänä ja ohjaajana arjen tukemiseksi.” (Nainen, valmistumisvuosi 2012)

”Asukkaiden sosiaalisten voimavarojen löytäminen, sekä yhteydenpito omaisiin ja lähiverkostoon näyttää olevan meille huomattavasti helpompaa kuin lähi- ja sairaanhoitajille.” (Nainen, valmistumisvuosi 2007)

Kyselyyn vastanneet sosionomit näkevät sosionomin roolin laaja-alaisena ja tärkeänä seniori- ja vanhustyössä. Moniammatillinen tiimityö nähdään tärkeässä roolissa sosionomin (AMK) työssä.

”Sosionomilla on ja häneltä odotetaan laajaa näkemystä ja yhteistyökykyä vanhustyössä.” (Mies, valmistumisvuosi 2008)

”Ikäihminen tulee kohdata fyysis-psykykkis-sosiaalisena ihmisenä ja kaikki osa-alueet tulee ottaa huomioon tasapuolisesti. Liian

usein keskitytään pelkästään fyysiseen puoleen. Sosionomi on mielestäni hyvä henkilö huomioimaan myös muita osa-alueita yhdessä muiden ammattilaisten kanssa.” (Nainen, valmistumisvuosi 2006)

Sosionomien (AMK) rooli nähdään myös sosiaalihuoltolain turvaamien oikeuksien täyttämisenä, koska asiakkaat itse eivät välttämättä tiedä mahdollisia palveluita ja omia oikeuksiaan. Rooli nähdään tärkeänä kautta koko seniori- ja vanhustyön kentällä.

”Sosionomeja tarvitaan, jotta asiakkaan sosiaalihuoltolain mukaiset oikeudet tulee täytettyä. Sosionomit myös voivat tarjota psykososiaalista tukea asiakkaille.” (Nainen, valmistumisvuosi 2007)

Palveluohjaus on yksi sosionomin (AMK) työmenetelmistä. Palveluohjauksen tarkoituksena on koota eri tahojen tarjoamia palveluja asiakkaan tueksi. Ohjauksen sisältöön liittyy palvelujen yksilöllinen neuvonta ja ohjaus. Asiakkaan voimavaroja tulee osata arvioida jokaisen yksilön kohdalla erikseen. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 51).

”Sosionomit tekevät tärkeää työtä vanhustyön saralla. Mielestäni kaikissa palvelutaloissa, palvelukeskuksissa ja vanhustenkeskuksissa tulisi olla sosiaalihojaajia (eli sosionomeja).” (Nainen, valmistumisvuosi 2010)

7 ARVIONTIA TULOSTEN LUOTETTAVUUDESTA

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa se, että sähköisen kyselylomakkeen tekemiseen sekä tulosten analysointiin käytimme paljon aikaa. Kyselylomakkeen valmistamisen eri vaiheissa olivat mukana sosiaalialan vanhustyöryhmä sekä opinnäytetyötämme ohjaavat opettajat. Sähköisessä kyselylomakkeessa esitetyt kysymykset ovat muodoltaan sellaisia, että niiden kautta olemme löytäneet vastauksia asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Osa vastaajista on jättänyt tyhjiä kohtia avointen kysymysten kohtiin. Onneksi osa vastaajista on puolestaan antanut kattavia ja yksityiskohtaisia vastauksia. Nykyään sähköisesti tehtäviä kyselyjä tulee sähköpostiin paljon, joten olemme tyytyväisiä saamaamme aineiston määrään. Löysimme vastauksia asettamiimme tutkimuskysymyksiin.

Kyselylomaketta tehdessämme pohdimme, ymmärretäänkö kysymykset oikein ja sitä ovatko kysymyksemme liian johdattelevia. Mietimme tarkasti kysymyksiä ja pyrimme tekemään niistä mahdollisimman selkeitä. Vastauksista nousi esille asioita, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme, joten kysymyslomakettamme voidaan pitää validina. Myös tutkimuksellinen ote työssämme lisäsi luotettavuutta, sillä etenimme tutkimusta tehdessämme johdonmukaisesti ja kirjasimme ylös kaiken, mitä olemme tutkimuksessa tehneet (Hirsjärvi ym. 2009, 222). Vastauksia analysoimme anonyymisti, niin ettei ketään voi vastauksista tunnistaa. Anonymiteetti rohkaisee vastaamaan työssämme rehellisesti ja omin sanoin kysymyksiin. Avointen kysymysten avulla saimme hyviä ja kattavia vastauksia.

Henkilökohtainen sitoutuneisuus aiheeseen sekä kiinnostus sitä kohtaan lisäsi työskentely motivaatiota ja näin myös varmentaa osaltaan opinnäytetyön luotettavuutta ja pätevyyttä. Katsomme, että opiskellessamme sosiokulttuurisen työn suuntaavia opintoja sekä syventäviä seniori- ja vanhustyön opintoja vahvistamme näin osaamistamme, mitä voimme hyödyntää opinnäytetyössä.

Kvalitatiivisen aineiston käsittely vaatii puolueettomuutta, jotta tulosten voidaan katsoa olevan luotettavia. Tämän vuoksi olemme poimineet tekstiin sitaatteja, joissa on havaittavissa vastakkain asettelua. Käsitellessämme avoimia vastauksia olemme pyrkineet katsomaan vastauksia neutraalisti, emmekä ole lähteneet tulkitsemaan vastauksia ”rivien välistä”. Vastaajien tunnistustiedossa kerrotaan sukupuoli ja valmistumisvuosi. Tällä pyrimme osoittamaan, että tulosten analysoinnissa on käytetty kattavasti eri vastaajien sitaatteja esimerkkeinä ja kuvaamaan asiaa monipuolisesti.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa se seikka, että kyselyn tekemiseen ja tulosten tulkintaan käytimme paljon aikaa. Olemme olleet sitoutuneita ja kiinnostuneita aiheesta. Kiinnostuksemme lisäsi motivaatiota analysoida ja raportoida tuloksia tarkasti ja huolellisesti. Kysymyksemme kyselyssä ovat olleet sellaisia, että niiden kautta olemme saaneet vastauksia tutkimuskysymyksiin. Toiset vastaajat ovat jättäneet paljon tyhjiä kohtia kyselyn avoimiin kysymyksiin. Onneksi osa vastaajista on antanut kattavia ja yksityiskohtaisia vastauksia kyselyssämme.

Kvalitatiivisen aineiston analysoinnissa on vaarana, että opinnäytetyön tekijät pyrkivät tarkoituksella nostamaan, joko positiivisia tai negatiivisia vastauksia tutkimustensa tueksi. Kvalitatiivisen aineiston käsittely vaatii siis puolueettomuutta. Käsitellessämme avoimia vastauksia olemme pyrkineet katsomaan vastauksia neutraalisti, emmekä ole lähteneet tulkitsemaan vastauksia ”rivien välistä”.

7.2 Jatkotutkimustarpeet

Opinnäytetyömme ei ole kattava esitys sosionomien (AMK) osaamisesta seniori- ja vanhustyössä. Jatkotutkimustarpeena näemme, että tulisi tutkia miten seniori- ja vanhustyö saataisiin entistä houkuttelevammaksi. Miten opintoja ja vanhusalaa saataisiin houkuttelevammaksi?

Kun aloitimme opiskelun Jyväskylän ammattikorkeakoulussa vuonna 2009, koulutuksen sisällä oli vielä suuntautumisvaihtoehdot: sosiokulttuurinen, erityiskasvatuksen ja vammaistyön-, ja varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogisen työn suuntautumisvaihtoehdot. Nyt nämä suuntautumisvaihtoehdot ovat poistumassa, ja jokainen opiskelija valitse oman opintopolkunsa ja sen sisällöt. Kuinka moni opiskelija valitsee vanhustyön ja millaisia ovat sen opintosisällöt? Opintojen muuttuminen aiheuttaa hankaluutta tehdä vertailua pätevyydestä ja osaamisesta vanhustyössä eri henkilöiden saatikka ammattikorkeakoulujen välillä. Herääkin kysymys, kuinka suuntautumisvaihtoehdoista luopuminen vaikuttaa opetuksen sisältöön, sosionomien (AMK) osaamiseen sekä siihen, kuinka työelämässä vanhustyön osaajiin tullaan suhtautumaan.

8 POHDINTA

Katsomme, että tulevaisuudessa sosionomin (AMK) rooli seniori – ja vanhustyössä tulee entisestään korostumaan, koska vanhusväestön määrä kasvaa ja ongelmien ennaltaehkäisy on entistä tärkeämpää. Tällöin laaja-alainen sosiaalisten tilanteiden muuttuminen niin yhteiskunnan kuin yksilön tasolta tarkasteltuna on juuri sosionomin (AMK) vahva osaamisalue.

Mielestämme ammattikorkeakouluissa vanhustyön opintojaksot olisi tärkeää saada pakollisiksi sosionomikoulutukseen, koska tulevaisuudessa sosionomi (AMK) tulee olemaan tavalla tai toisella kosketuksissa vanhusten kanssa. Vanhustyön jaksoilla oppimiamme aihealueita ei tule yksin tarkastella vanhustyön näkökannalta, vaan niistä voidaan hyötyä kaiken ikäisten asiakkaiden kanssa toimiessa. Myös erityisryhmien asiakkaat vanhenevat, mutta onko tätä otettu huomioon koulutuksessa?

Koemme, että palveluohjaus ja laaja-alainen näkemys vanhuksista tulevat hyvin esille opintojaksojen myötä. Kyselymme mukaan näitä osa-alueita haluttiin kuitenkin lisää koulutukseen. Kyselyssämme tuli ilmi, että ikäihminen nähdään aina fyysisenä, psyykkisenä, ja sosiaalisena kokonaisuutena. Katsomme tämän olevan sosionomin (AMK) koulutuksen ja osaamisen vahvuus.

Teoriaosuudessa nostimme esille Kettusen(2011) ja Helmisen(2010) saamia tuloksia, joiden mukaan hyvin onnistunut ja positiivisia kokemuksia tuoneet harjoittelut vanhustyössä muuttavat opiskelijoiden asennetta vanhustyöhön. Kyselymme kautta saimme myös samansuuntaisia tuloksia. Löydettävissä oli vastaajia, joiden asenne vanhustyötä kohtaan muuttui merkittävästi ja aiemmin suunnitellut tulevaisuuden kuvat saivat opintojen ja harjoittelujen myötä toisenlaisen käänteen- positiivisen käänteen kohti vanhustyötä.

Lisääntyneet mielenterveydenongelmat ja päihteiden käyttö tuovat haasteita sosiaalialan työlle, kun suuret ikäluokat ikääntyvät ja tuovat ongelmat seniori – ja vanhustyön pariin. Pohdimme tarvitaanko ikääntyville omia ja kohdennettuja palveluita sekä hoitopaikkoja esim. päihteidenkäyttäjille ja mielenterveysongelmaisille. Mielestämme alkoholin aiheuttamaan dementiaan sairastuneet seniorit eivät saa tarvitsemaansa tukea ja ohjausta tavallisessa päiväkeskuksessa.

Mietimme tuoko tulevaisuus tullessaan vielä laaja-alaisempia osaajia vai eriytykö osaaminen erikoisalueisiin, kuten mielenterveys-, muisti- ja päihdeongelmiin. Kyselymme pohjalta nousi esiin yksittäisiä erikoisalueita, joihin olisi haluttu perehtyä tarkemmin. Sosionomin(AMK) koulutus kestää tällä hetkellä 3,5 vuotta, eikä tietomäärää voi loputtomasti lisätä. Mietimmekin tulisiko YAMK:n tutkintojen tähdätä erikoistuneempiin osa-alueisiin?

Vaikka teknologista kehittymistä ja sen mukanaan tuomia sovelluksia otetaan käyttöön vanhustyössä, kyselymme kautta saatujen tulosten mukaan sosionomit (AMK) eivät maininneet koulutustarpeita teknologian parista. Katsomme, että vanhusasiakkaiden ja sosiaalialan ammattilaisten välinen kanssakäyminen tulee pitkälti tapahtumaan henkilökohtaisten kontaktien kautta, kuten Lauttamäki & Hietanen (2006) toteavat. Tulevaisuus tuo tullessaan väistämättä teknologian hyödyntämisen seniori- ja vanhustyössä. Uuden teknologian hyödyntäminen tulee olemaan kallista. Pääsevätkö uuden teknologian keksintöjen piiriin vain varakkaat seniorit?

Kyselymme mukaan sosionomit (AMK) kokivat olevansa vanhusten puolesta-puhujia. Pohdimme kuten Ylinenkin(2008) jääkö eettinen puoli liian vähälle

huomiolle tulevaisuudessa, koska tehokkuusvaatimukset, teknologia ja medikalisaatio valtaavat vanhustyön. Miten pystymme tulevana ammattilaisina pitämään ikäihmisten puolta yhteiskunnan tehokkuusvaatimusten alla? Meillä tulee olemaan suuri haaste saada sosiaalinen ääni kuuluviin ennaltaehkäisevässä työssä.

Mielestämme sosionomi (AMK) hallitsee sosiaalialan asiakasprosessin ja ylläpitää näin iäkkään asiakkaan sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä, kuten Sarvimäki & Siltaniemi (2007) toteavat. Tiimityömallissa kukin ammattiryhmä tuo oman taidon ja osaamisensa tavoitteelliseen ja suunniteltuun asiakasprosessiin. Sosionomi (AMK) ei ole terveydenhuoltoalan ammattilainen, joten pohdimmekin paljonko sosionomi (AMK) tarvitsee hoitotyön osaamista, jotta hän voi toimia pätevänä osajana työtehtävässään? Yleensä sosionomi (AMK) toimii yhtenä tärkeänä osana moniammatillista tiimityötä, jossa hoitotyön osajia ovat muut tiimin jäsenet, kuten lähihoitajat ja sairaanhoitajat. Yhdymme samaan ajatukseen, mikä nousee esille myös kyselyyn vastanneiden sosionomien (AMK) vastauksissa, että sosionomin (AMK) rooli ja osaaminen on laaja-alaista ja nähdään tarpeellisenä vanhustyössä, vaikkakin terveydenhuollon hallitseminen ei ole niin kattavaa kuin muilla yhteistyötiimin jäsenillä. Medikalisoituminen näyttelee suurta roolia vanhustenhoidossa ja koemme, että sen hallitsemien ja taitojen hankkiminen voidaan saavuttaa myös työnantajan järjestämien koulutusten- ja verkkokurssien kautta.

Kyselyyn vastanneiden sosionomien (AMK) vastauksissa nousee esiin, että sosionomin (AMK) rooli ja osaaminen on laaja-alaista ja nähdään tarpeellisenä vanhustyössä, vaikka terveydenhuollon hallitseminen ei ole niin kattavaa kuin muilla yhteistyötiimin jäsenillä. Medikalisoituminen näyttelee suurta roolia vanhustenhoidossa ja koemme, että sen hallitsemien ja taitojen hankkiminen voidaan saavuttaa myös työnantajan järjestämien koulutusten- ja verkkokurssien kautta.

Johtamisosaaminen eli talous- ja henkilöstöhallinnon perusteet kuuluvat sosionomi (AMK) koulutuksen kompetensseihin. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (L.272/2005) mukaan sosionomi (AMK) voi työskennellä myös sosiaalihuollon johtotehtävissä. Mietimmekin

miksi kaikissa ammattikorkeakouluissa ei opintoihin kuulu hallinnonharjoittelut? Ne vastaajat, joilla hallinnonharjoittelut liittyivät opintoihin, pitivät niitä erityäin tarpeellisina. Työssämme tuli ilmi, että vastaajista 33 % toimi esimiestehtävissä. Esimiestehtävissä toimivat vastaajat halusivat lisää esimiestyöhön liituvää koulutusta.

Kyselyymme saimme 42 vastaajaa. Vastaajien keskuudessa tuli esille 38 eri työnimikettä, kuten omaishoidonpalveluohjaaja, vapaaehtoistoiminnan ohjaaja sekä päivätoiminnanohjaaja. Pohdimme syntykö uuden työnimikkeen kautta uutta osaamista vanhustyöhön. Onko sosionomin (AMK) koulutus niin kattava, että sen pohjalta pääsee kehittymään uusiin työtehtäviin ja laajentamaan sosionomin(AMK) osaamista?

Olemme havainneet, että eriarvoisuus rikkaiden ja köyhien ikääntyneiden asiakkaiden välillä lisääntyy. Varakkaat voivat ostaa lisäpalveluita yksityisiltä palveluntuottajilta. Pienempituloiset asiakkaat joutuvat tyytymään kunnallisiin peruspalveluihin. Ikääntyneiden peruspalvelut ovat rajalliset ja entisestään niukkoja palveluita karsitaan. Tämä kehitys on mielestämme huolestuttavaa.

Opinnäytetyöprosessi kasvatti ja vahvisti ammatti-identiteettejämme. Koulutuksen aikana suoritettut teoriaopinnot ja harjoittelut, toivat hyvän pohjan ponnistaa työelämään. Ammatti-identiteettimme kehittyy ja muokkautuu työelämän pyörteissä lisää. Oppimiskokemuksena opinnäytetyön tekeminen oli haastava, mutta mielenkiintoinen matka, jossa saimme tarkastella vanhustyötä ja ammattikorkeakoulujen antamaa opetusta uusin silmin.

Toivomme, että positiiviset nimitykset ikääntyvistä asiakkaista muokkaisivat alalle hakeutuvien mielikuvia vanhustyöstä positiivisempaan suuntaan. Kenties esim. seniori luo kuvaa itsenäisestä ja hyvinvoivasta ikääntyneestä. Kuinka työntekijät saadaan pysymään vanhustyössä pidempään? Pitäisikö alalla miettiä palkkauksen korottamista? Näitä asioita olisi syytä pohtia lisää.

LÄHTEET

- A. 426/2005. Valtioneuvoston asetus korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen muuttamisesta. Viitattu 17.5.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050426>
- Ahonen, P. 2004. Sosiaalityö, yhteiskunnan muutos ja hyvinvointipolitiikka. Sosiaali- ja Terveysministeriö. Helsinki. <http://pre20090115.stm.fi/cd1105514629540/passthru.pdf> Viitattu 13.10.2011.
- Borgman, M., Kemppainen, T., Mäntysaari, M., Pohjola, A & Vuorensyrjä, M. 2005. Sosiaalialan osaamis-, työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointihanke. Sosiaali- ja Terveysministeriö. Helsinki. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3753.pdf Viitattu 12.10.2011.
- Hakonen, S. 2003. Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Toimittaneet Marjaana, M. & Hakonen, S. Juva: WS Bookwell.
- Hakonen, S. 2008. Kuluerästä voimavaraksi. Toimittaneet Suomi, A. & Hakonen S. Juva: WS Bookwell.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15–16p. Helsinki: Tammi.
- Hohenthal-Antin, L. 2006. Kutkuttavaa taidetta. WS Bookwell, Juva.
- Kananoja, A., Niiranen, J. & Jokiranta, H. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. 2008. Juva: PS-Kustannus.
- Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Karvinen – Niinikoski, S. 2005. Sosiaalityön käytäntötutkimus. Toimittaneet Satka, M., Karvinen – Niinikoski, S., Nylund, M. & Hoikkala, S. Helsinki: Palmenia Kustannus.
- Kettunen, H. 2011. Vanhustyön vetovoima-asenteistako kiinni? Vanhustyö 4.
- Kivelä, S. 2006. Geriatrisen hoidon ja vanhustyön kehittäminen. Sosiaali- ja Terveysministeriön selvityksiä 2006. [http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3666.pdf&title=Geriatrisen hoidon ja vanhustyön kehittäminen fi.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3666.pdf&title=Geriatrisen+hoidon+ja+vanhustyon+kehittaminen+fi.pdf) Viitattu 13.10.2011.
- Kivelä, S. 2006. Vanhusten ja vanhustenhoidon erityispiirteet. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä. Helsinki. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-

[3666.pdf&title=Geriatrisen_hoidon_ ja_vanhustyön_ kehittaminen_ fi.pdf](#) Viitattu 12.10.2011

Kivelä, S-L. & Vaapio, S. 2011. Vanhana tänään. Helsinki: Senioriliike.

Koskinen, S.2010. Sairaanhoidajaopiskelijoiden kiinnostus vanhusten hoito-työhön. Pro-gradu tutkielma. Turku: Turun Yliopisto.

Koskinen, S. 2005. Ikääntymisen voimavarat gerontologisen sosiaalityön taustalla. Gerontologia 4.

Lauttamäki, V. & Hietanen, O.2015. Sosiaali- ja terveystalouden työvoima ja koulutustarpeet. Loppuraportti sosiaali- ja terveydenhuollon ennakointihankkeesta. Tulevaisuuden tutkimuskeskus Tutujulkaisuja 4/2006.
Esa Print Oy. http://ffrc.utu.fi/julkaisut/tutu-sarja/Tutu_2006-4.pdf

L.272/2005. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>. Viitattu 11.3.2012.

L. 2003/351. Finlex. Ammattikorkeakoululaki. Viitattu 9.3.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030351>.

L. 365/1995. Finlex. Kuntalaki 17.3.1995/365. Viitattu 6.4.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>

Mäkinen, P. Raatikainen, E. Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.

Niemi, L. 2008. 14 Puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornio ammattikorkeakoulu.

Niiranen - Linkama, P.2005. Sosiaalisen transformaatio sosiaalialan asiantuntijuuden diskurssissa. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Nurme, K. & Räisänen, E.2011.Vastavalmistuneiden urapolut 2011. Helsinki: Art-Print.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.

Paasivaara, L. 2007. Opas ikääntyneiden kodinhoidon laatuun. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino.

Panhelainen, M. 2007. Kokeilua, kehitystyötä, tuloksia. Jyväskylän ammattikorkeakoulun alkuvaiheen tarina. Lievestuore: ER-Paino.

Pekkarinen, S. 2005. Turvapuhelin vanhuutta rakentamassa. Kasvun ja vanhenemisen tutkijat: Vammala.

Rouhiainen-Valo, T., Rantanen, T., Hovi-Pulsa, R. & Tietäväinen, S. 2010. Sosionomin ammatti ja työ 2010 – 2025, Havaintoja ja päätelmiä sosionomien

(AMK & ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Toimittanut Viinamäki, L. Anjalankoski: Solver palvelut.

Saaranen- Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto .Tampere. Viitattu 19.6.2012.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html

Salonen, K. 2002. Vanhustenhuollon sosiaalityö ammattina. Turun kaupungin painatusosasto, Turku.

Salonen, K. 2007. Haastava sosiaalinen vanhustyössä - avopalvelutyöntekijöiden näkemyksiä koton asuvien vanhusten sosiaalisesta olomuotoisuudesta. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelukeskus. /Turun ammattikorkeakoulu/Jyväskylän yliopisto yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Salonen, K. 2008. 14 Puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornio ammattikorkeakoulu.

Sarvimäki, P. & Siltaniemi, A. 2007. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007. Viitattu 25.3.2012. <http://pre20090115.stm.fi/ka1181634468618/passthru.pdf>

Sarvimäki, A. Heimonen, S. & Petäjä-Mäki-Petäjä-Leinonen, A. 2010. Vanhuus ja haavoittuvuus. Helsinki: Edita.

Seniori- ja vanhustyön opintojakson kuvaus, 2011-2012. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 29.3.2012.
https://webas.intra.jypoly.fi/pls/asio/asio_ectskuv1.kurssin_ks?ktun=SSSK1110&knro=&lan=f&ark=true

Seppänen, M. 2006. Gerontologinen sosiaalityö. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.

Sonkin, L., Petäkoski-Hult, T., Rönkä, K. & Södergård, H. Seniori 2000. Ikääntyvä Suomi uudelle vuosituhannele. Helsinki: Yliopistopaino.
Sosiaalityön yliopistollinen koulutus suomessa 2012. Viitattu 19.6.2012.
http://www.sosnet.fi/Peruskoulutus/Sosiaalityon_yliopistollinen_koulutus_Suomessa.iw3

Sosiaalialan koulutusohjelma 2011 sosionomi (AMK) opetussuunnitelma. Viitattu 19.6.2012.
http://www.jamk.fi/download/30187_SSO_OPS2011_hyvaksytty.pdf

Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä, 43. Viitattu 10.3.2012.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr43.pdf?lang=fi>

Sosiaaligerontologisen vanhustyön harjoittelun kuvaus, 2011–2012. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 28.3.2012.
https://webas.intra.jypoly.fi/pls/asio/asio_ectskuv1.kurssin_ks?ktun=SSSKW300&knro=&lan=f&ark=true

Sosiaali- ja terveysministeriö 13.9.2011, Lainsäädäntö iäkkäiden palvelujen turvaamisesta pidetään tarpeellisena. Viitattu 29.9.2011.

<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1566754#fi>

Sosiaaliportti, Sosiaalialan ammattokorkeakouluverkosto, Sosionomi (AMK) tutkinto, 2006. Viitattu 5.10.2011. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_ammk_tutkinto/?StyleSuffix=Print

SuPer 2008, Lähihoitajan koulutus ja työ. Viitattu 10.3.2012.

<http://www.superliitto.fi/datafiles/userfiles/File/esitteet/235133%20L%C3%A4hihoitajanesite.pdf>

Talentia 2012. Työelämä, sosiaaliala, koulutus. Viitattu 10.3.2012.

<http://www.talentia.fi/tyoelama/sosiaaliala/koulutus>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Tutkimus ja kehittäminen, Hankkeet, Sosiaali- palveluiden muutoksen seuranta- ja arviointitutkimus, ParasSos.2012. Viitattu 6.4.2012. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/hankesivu?id=21941

Tulva, T. Uusitalo I. & Harra, K. 2007. Vanhuuden monet kasvot. Saarijärvi: Saarijärven Offset.

Uusitalo, I. 2005. Työ tekijäänsä opettaa sosionomi, (AMK) asiantuntijavalmiuksia oppimassa. Turun AMK:n tutkimuksia 17. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelukeskus.

Valkila, N. 2010. Vanhustyö-tulevaisuuden ammatti? Sosiaalialan kehitys haastaa koulutuksen. Vanhustenhuollon uudet tuulet 1.

Valkonen, L. 2011. Lakiluonnos julkaistiin: ikäihmisille oikeus saada hoivaa tarpeen mukaan. Vanhustyö 2.

Vanhus-Kaste II- hanke, Aktiivinen ikääntyminen hankesuunnitelma

1.10.2010-31.10.2012. <http://www.siilinjärvi.fi/D5Web/kokous/KOKOUS-1215-12-Liite-2.PDF>. Viitattu 10.10.2011

Vilka, H., 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Virkki T., Vartiainen A., Kettunen. P. & Heinämäki, L. 2011. Sosiaalipalvelut muutoksessa. Kuntalaisten ja henkilöstön näkemyksiä Paras- uudistuksesta Tampere: Juvenes Print.

Walls, G. 2005. Sosiaalityön käytäntötutkimus. Toimittaneet Satka, M., Karvinen – Niinikoski, S., Nylund, M. & Hoikkala, S. Helsinki: Palmenia – Kustannus.

Ylinen, S. 2008. Gerontologinen sosiaalityö: Tiedonmuodostus ja asiantuntijuus. Kuopio: Kopijyvä,

Ylinen, S. 2008. Eettiset ongelmat gerontologisen sosiaalityön "välitiloissa".
Janus 16, 2.

LIITTEET

Liite 1. Sosionomin (AMK) paikka ja osaaminen vanhustyössä -kyselylomake

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

Olemme kaksi sosionomi(AMK)opiskelijaa Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä aiheesta: **"Sosionomin (AMK) paikka ja osaaminen vanhustyössä."**

Seuraava kysely liittyy tulevaan opinnäytetyöhön, jonka kautta **tutkimme sosionomien (AMK) osaamista ja paikkaa seniori- ja vanhustyössä**. Opinnäytetyön toimeksiantaja on sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto, seniori- ja vanhustyöryhmä.

Olisimme iloisia, jos voisit vastata kyselyyn ja näin auttaa meitä opinnäytetyön tekemisessä. Vastaamiseen sinulta kuluu aikaa noin 10 minuuttia. Antamasi vastaukset ovat luottamuksellisia.

Kiitos ajastasi!

Jyväskylän ammattikorkeakoulu / Hyvinvointiyksikkö

Sosionomiopiskelijat; Minna Kärkkäinen ja Sari Vesterinen

Jos sinulle on kysyttävää voit ottaa yhteyttä myös sähköpostitse:

minna.karkkainen.sso@jamk.fi

sari.vesterinen.sso@jamk.fi

1. Sukupuoli

- ☐ Nainen
- ☐ Mies

2. Ikä

- ☐ Alle 25v.
- ☐ 25-34v.
- ☐ 35-44v.
- ☐ 45v.-

3. Mistä ammattikorkeakoulusta valmistuit sosionomiksi(AMK)?

- ☐ Arcada - Nylands svenska yrkeshögskola
- ☐ Diakonia-ammattikorkeakoulu

- ☐ HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu
- ☐ Humanistinen ammattikorkeakoulu
- ☐ Hämeen ammattikorkeakoulu
- ☐ Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- ☐ Kajaanin ammattikorkeakoulu
- ☐ Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu
- ☐ Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu
- ☐ Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
- ☐ Lahden ammattikorkeakoulu
- ☐ Laurea-ammattikorkeakoulu
- ☐ Metropolia Ammattikorkeakoulu
- ☐ Mikkelin ammattikorkeakoulu
- ☐ Oulun seudun ammattikorkeakoulu
- ☐ Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
- ☐ Rovaniemen ammattikorkeakoulu
- ☐ Saimaan ammattikorkeakoulu
- ☐ Satakunnan ammattikorkeakoulu
- ☐ Savonia-ammattikorkeakoulu
- ☐ Seinäjoen ammattikorkeakoulu
- ☐ Tampereen ammattikorkeakoulu
- ☐ Turun ammattikorkeakoulu
- ☐ Vaasan ammattikorkeakoulu
- ☐ Yrkeshögskolan Novia
- ☐ Jokin muu, mikä? _____

4. Minä vuonna valmistuit sosionomiksi (AMK)?

5. Valmistuitko nuorisoasteelta vai aikuiskoulutuksesta?

- ☐ Nuorisoaste
- ☐ Aikuiskoulutus

6. Millaisessa työssä olet tällä hetkellä?

7. Mikä on nykyinen työnantajasi?

- ☐ Valtio tai kunta
- ☐ Yksityinen yritys
- ☐ Kolmas sektori
- ☐ Jokin muu, mikä _____

8. Oletko tällä hetkellä, valitse tilannettasi parhaiten vastaava vaihtoehto

- ☐ vakituksessa työsuhteessa sosionomin (AMK) koulutusta vastaavassa työssä vanhustyössä
- ☐ vakituksessa työsuhteessa sosionomin (AMK) koulutusta vastaavassa työssä
- ☐ määräaikaisessa työsuhteessa sosionomin (AMK) koulutusta vastaavassa työssä vanhus-työssä
- ☐ määräaikaisessa työsuhteessa sosionomin (AMK) koulutusta vastaavassa työssä muussa

työssä

- ☐ päätoimisena yrittäjänä/ammattinharjoittajana
- ☐ työtön työnhakija
- ☐ päätoiminen opiskelija
- ☐ Jokin muu, mikä _____

9. Millaisissa työtehtävissä olet työskennellyt sosionomina (AMK) vanhustyössä?

10. Kuinka kauan olet työskennellyt valmistumisesi jälkeen sosionomin(AMK) koulutusta vastaavassa työssä vanhustyön parissa?

- ☐ Alle 6kk
- ☐ 6kk - 12kk
- ☐ 1v - 2v
- ☐ 2v - 5v
- ☐ Yli 5v

11. Jos toimit esimiestehtävissä, ketkä toimivat alaisuudessaasi?

- ☐ Lähihoitajat
- ☐ Sosiaaliohjaajat / sosionomit
- ☐ Sosiaalityöntekijät
- ☐ Geronomit
- ☐ Sairaanhoitajat
- ☐ Muut, mitkä ammattinimikkeet? _____

12. Olivatko seniori- ja vanhustyön harjoittelut opintojesi aikana?

- ☐ Valinnaisia
- ☐ Pakollisia

13. Olivatko seniori- ja vanhustyön teoriaopinnot opintojesi aikana?

- ☐ Valinnaisia
- ☐ Pakollisia

14. Kuinka monta opintopistettä sinulle kertyi opintojesi aikana seniori- ja vanhustyön teoriaopinnoista?

15. Suorittaessasi seniori- ja vanhustyön harjoittelua kuinka monta opintopistettä siitä muodostui?

16. Millaista tietoa seniori- ja vanhustyöstä olisit halunnut saada lisää opintojesi aikana?

17. Muuttuivatko asenteesi seniori- ja vanhustyötä kohtaan teoria- tai harjoittelujaksojen myötä?

18. Teitkö opinnäytetyösi seniori- ja vanhustyöhön liittyen?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

19. Olitko töissä opintojesi aikana seniori- ja vanhustyössä?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä, millaista työtä teit? _____

20. Jos teit opinnäytetyön seniori- ja vanhustyöhön liittyen, miten olet voinut hyödyntää siitä saamiasi tietoja työssä?

21. Oletko ollut tyytyväinen vanhustyön opintoihin?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei, niin miksi? _____

22. Vastasivatko teoriaopinnot nykyisen työsi vaatimuksia? Valitse seuraavista vaihtoehtoja parhaiten sopiva.

- ☐ Erittäin hyvin
- ☐ Hyvin
- ☐ Jossain määrin
- ☐ Vähän
- ☐ Ei lainkaan

23. Vastasivatko seniori- ja vanhustyön harjoittelut nykyisen työsi vaatimuksia? Valitse seuraavista vaihtoehdoista parhaiten sopiva.

- ☐ Erittäin hyvin
- ☐ Hyvin
- ☐ Jossain määrin
- ☐ Vähän
- ☐ Ei lainkaan

24. Miten kuvailet sosionomin (AMK) roolia seniori- ja vanhustyössä oman kokemuksesi perusteella?

25. Miten kehittäisit sosionomikoulutuksen vanhustyön opintosisältöjä oman työkokemuksesi perusteella?

26. Millaista täydennyskoulutusta seniori- ja vanhustyössä tarvittaisiin?

27. Millaisena näet sosionomin(AMK) tulevaisuuden seniori- ja vanhustyössä?
